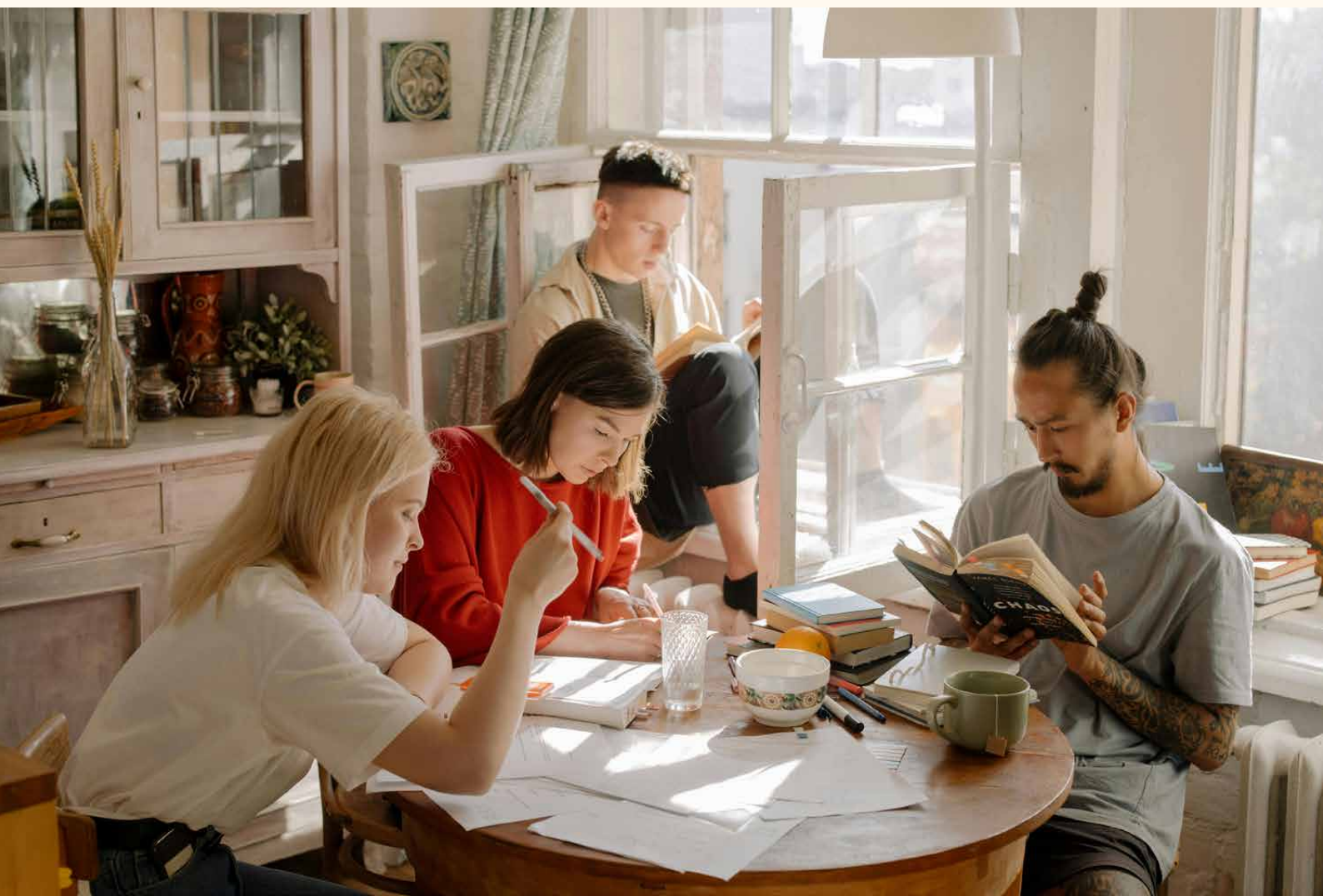

Od nápadu k textu

Průvodce výukou psaní textů na střední škole

Markéta Slezáková, Kamila Etchegoyen Rosolová,
Vilma Vašáková, Michaela Bečková,
Petra Honzáková a kol.

Od nápadu k textu

Průvodce výukou psaní textů na střední škole

Markéta Slezáková, Kamila Etchegoyen Rosolová,
Vilma Vašáková, Michaela Bečková,
Petra Honzáková a kol.

Národní pedagogický institut České republiky, 2023

© Markéta Slezáková, Kamila Etchegoyen Rosolová,
Vilma Vašáková, Michaela Bečková, Petra Honzáková, 2024

Cover photo: © Cottonbro studio, pexels.com, 2024

ISBN 978-80-7578-123-9

Obsah

Předmluva	4
Úvod	5
Psaní: mýty a realita	6
Pedagogické přístupy ve výuce psaní	8
Zpětná vazba a revize	10
MOTIVAČNÍ DOPIS	11
POVÍDKA, VYPRÁVĚNÍ	22
REPORTÁŽ	30
ÚVAHA	42
ESEJ	49
Shrnutí	56
Zdroje	56

Předmluva

Příručka *Od nápadu k textu: Průvodce výukou psaní textů na střední škole*, která byla vytvořena s cílem podpořit všechny žáky/žákyně na jejich cestě ke zvládnutí dovednosti psaní. Příručka vznikla za podpory organizace UNICEF.

Psaní je dovednost, kterou se může naučit každý – je však třeba k němu přistupovat postupně a systematicky. Příručka nabízí vyučujícím i žákům/žákyním návod, jak zvládnout psaní nejen na střední škole, připravit se na další studium, ale jak ho začít využívat i v běžném životě. Příručka se věnuje všem klíčovým krokům:

- generování myšlenek
- jejich organizaci a strukturování
- tvorbu prvního návrhu
- získávání zpětné vazby
- přepracování textu
- opakované revize na základě zpětné vazby
- až po závěrečnou korekturu a odevzdání

Zvláštní pozornost je v příručce věnována tomu, aby byla užitečná pro všechny žáky/žákyně – jak pro rodilé mluvčí, tak pro ty, jejichž mateřským jazykem není čeština. Rozpracování výuky psaní do jednotlivých kroků i práce s praktickými ukázkami pomůže každému žáku/žákyni rozvíjet jeho/její schopnosti, ať už píše česky od malička, nebo si češtinu teprve osvojuje.

Příručka také pomáhá žákům/žákyním pochopit, že psaní je proces, že prvotní návrh je teprve začátkem, nikoli cílem. Na této cestě je důležité experimentovat, zkoušet různé přístupy a nebát se chyb, protože pouze neustálým vylepšováním vznikají nejlepší texty.

Úvod

Příručka *Od nápadu k psaní Průvodce výukou psaní textů na střední škole* je určena pro vyučující středních škol, kteří rozvíjejí u svých žáků/žákyně v heterogenní třídě dovednost psaní. Výuce psaní se české školství systematicky nevěnuje, mnoho vyučujících neví, jak vést výuku psaní efektivně. Na rozdíl od jiných dovedností, jako je čtení nebo gramatika, není totiž výuka psaní v běžných učebnicích dostatečně popsána. Je ale důležité, abychom si uvědomili, že psaní je dovednost, kterou lze naučit každého – pokud se jí věnuje dostatek pozornosti, času a pokud vyučující volí vhodný postup výuky a vhodné aktivity.

PROČ JE PSANÍ DŮLEŽITÉ?

Psaní využijí žáci/žákyně nejen u státní maturitní zkoušky z českého jazyka a literatury, v dalším studiu (mnoho zkoušek na vysokých školách se nyní již vykonává pouze písemně), ale především v reálném životě. V psaní totiž nejde jen o to, aby žák/žákyně zvládli napsat text, ale je to dovednost, která ověřuje schopnost logicky a srozumitelně vyjádřit své myšlenky.

HETEROGENNÍ TŘÍDA JAKO VÝZVA I PŘÍLEŽITOST

Příručka vede vyučující krok po kroku výukou psaní v heterogenní třídě, ve které jsou žáci/žákyně s různými jazykovými schopnostmi, včetně těch s odlišným mateřským jazykem. Cílem podrobně rozpracovaných lekcí k jednotlivým útvarům je dovést všechny žáky/žákyně k tomu, aby zvládli napsat zadaný útvar.

PÍSEMNÁ ČÁST MATURITNÍ ZKOUŠKY

Příručka pomáhá vyučujícím vybavit žáky/žákyně v heterogenní třídě dovednostmi v psaní různých typů textů tak, aby středoškolští žáci/žákyně úspěšně zvládli písemnou část maturity z českého jazyka a literatury.

SPECIFICKÉ CÍLE PŘÍRUČKY

- **Připravit žáky na písemnou část maturitní zkoušky:** Vyučující získají návod, jak vést systematicky výuku psaní tak, aby žáci/žákyně splnili kritéria písemné části maturity.
- **Rozvinout dovednosti psaní v různých žánrech:** Příručka se zaměřuje na takové typy textů, které jsou u maturity nejčastější. Vyučujícím, žákům/žákyním poskytuje vzory, cvičení i strategie.
- **Podpořit individuální přístup:** Vyučující se naučí přizpůsobit výuku potřebám jednotlivců, včetně žáků/žákyně s odlišným mateřským jazykem.
- **Vytvořit prostor pro postupný růst:** V příručce je kladen důraz na pravidelný trénink psaní, na to, že je nutné poskytovat a dostávat zpětnou vazbu. Důležité je opakované přepracovávání textů, teprve takový proces vede k tomu, že žák/žákyně vytvoří dobře napsaný text.

VÝUKA PSANÍ JAKO PROCES

Psaní patří k nejobtížnějším dovednostem, kterou musí trénovat i rodilí mluvčí. Z toho vyplývá, že se psaní naučit dá. Psaní není jen otázkou talentu nebo náhody – je to výsledek pravidelného tréninku a systematické přípravy. Příručka vyučujícím ukazuje, jak výuku psaní rozplánovat do jednotlivých kroků, které žák/žákyně postupně zvládají, a jak vést žáky/žákyně od seznámení se s typem psaní, prvotního plánování textu přes jeho opakované přepisování a úpravy až k finální revizi.

PODMÍNKY K VÝUCE PSANÍ

Vytrénovat se dá i to, že žáci/žákyně o věcech přemýšlí a své myšlenky strukturují. Musí mít ale dostatek času nejen na přípravu (přemýšlení), ale i na samotné psaní, přepracování textů, opětovné psaní. Další zásadní věcí v procesu psaní je poskytování zpětné vazby. Žáci/žákyně by měli být vedeni k tomu, aby naslouchali připomínkám, přemýšleli o nich a využívali je k vylepšování svých textů.

PSANÍ JE KOMPLEXNÍ ČINNOST

Psaní v sobě spojuje:

- tvořivost
- přemýšlení
- strukturování myšlenek, nápadů
- schopnost efektivně komunikovat
- preciznost
- kritické čtení

Psaní podporuje myšlení, reflexi, hlubší pochopení a strukturování myšlenek, a proto má smysl mu ve výuce věnovat dostatek času, aby se ho žáci/žákyně naučili ve svém životě využívat.

Psaní: mýty a realita

Psaní bývá opředeno řadou mýtů, které mohou odradit jak žáky/žákyně, tak i samotné vyučující. Nejčastěji se setkáváme s následujícími mýty:

UMĚT PSÁT JE V DNEŠNÍ DOBĚ ÚPLNĚ ZBYTEČNÉ

Psát musí umět jen ti, kteří se psaním živí. To je ale omyl. Psaní se používá v nejrůznějších odvětvích na celé planetě. Ať už si to lidé uvědomují nebo ne, aby mohli ve světě fungovat, musí umět číst a psát. Také potřebují umět číst i produkovat psané texty, např. návody, zadání, pokyny, smlouvy, e-maily apod. Někdo takové texty psát musí.

PSÁT MŮŽE JEN TEN, KDO MÁ TALENT

Mnoho lidí se domnívá, že psaní je něco, co je vrozené, co se vlastně nedá naučit. Ve skutečnosti je ale psaní dovednost jako každá jiná – tedy něco, co se naučit dá, co můžeme rozvíjet pravidelným tréninkem, tím, že budeme poslouchat zpětnou vazbu a přijímat ji a tím, že si osvojíme si určité techniky a strategie.

DOBŘÍ TEXT = TEXT PRAVOPISNĚ A GRAMATICKY SPRÁVNÝ

Běžná představa je, že kvalitní text je takový text, který je pravopisně a gramaticky správný. I když je jazyková správnost také důležitá, skutečná hodnota textu spočívá v jeho obsahu, struktuře a schopnosti sdělovat myšlenky tak, aby je čtenář pochopil.

ZA POCHOPENÍ TEXTU JE ZODPOVĚDNÝ ČTENÁŘ/ČTENÁŘKA

Někteří lidé si myslí, že je na čtenáři/čtenářce, aby text „dekodoval/a“ a pochopil/a jeho smysl. A to i tehdy, když není problém v textu srozumitelně vysvětlený. Takový přístup k textu je typický spíše pro středoevropské myšlení, středoevropský prostor. Jinak to vnímají v anglosaském světě, kde se psaní dlouhodobě učí jako jedna z komunikačních dovedností. Tam je za srozumitelnost textu zodpovědný výhradně pisatel/pisatelka textu. Dobrý text je pak takový text, ve kterém pisatel/pisatelka zohledňuje čtenářovy potřeby, předchozí znalosti a očekávání.

DOBŘÍ TEXT VYŽADUJE INSPIRACI A SPOUSTU ČASU VCELKU

Psaní je chápáno jako nárazová činnost, kterou můžeme dělat, jen když máme dost času v kuse a zároveň když „přijde inspirace“. Ve skutečnosti je psaní efektivní především tehdy, když ho plánujeme a dělíme na menší, postupně na sebe navazující kroky.

PSANÍ NENÍ TAK SLOŽITÉ: MYŠLENKY DÁME DO SLOV, OPRAVÍME PRAVOPIS, GRAMATIKU A UPRAVÍME STYL

Často se předpokládá, že psaní je pouhý přenos myšlenek na papír. Pak stačí doladit pravopis, gramatiku a styl. Takový přístup ale často vede k tomu, že vzniknou povrchní texty, které postrádají jasnou strukturu, logickou provázanost nebo důslednou argumentaci.

Tvorba textů je ve skutečnosti dynamický proces, při kterém se myšlenky nejprve formují a pak rozvíjejí. Text se tvoří postupně, skrze opakované revize, které zahrnují přepisování celých částí textu, přepracovávání struktury, doplňování či prohlubování obsahu, a často také změnu původní argumentace nebo zaměření.

Revize nejsou jen kosmetickou úpravou, ale zásadním krokem, který umožňuje posunout text na vyšší úroveň a přizpůsobit ho potřebám čtenáře/čtenářky i účelu, který má splnit.

Abychom žáky/žákyně skutečně připravili na psaní v různých situacích a kontextech, je třeba přehodnotit tradiční přístup k výuce psaní. Jedním z klíčových kroků je začít chápat výuku psaní jako proces, který žákům/žákyním umožňuje rozvíjet nejen techniku psaní, ale také schopnost kriticky přemýšlet, text reflektovat a učit se přizpůsobovat texty různým účelům a čtenářům/čtenářkám.

Pedagogické přístupy ve výuce psaní

Tradiční výuka psaní v českých školách často probíhá tak, že vyučující nejprve představí určitý útvar a jeho charakteristiky, načež žáci/žákyně vytvoří samostatně (případně podle vzoru) text. Tím mají prokázat, že tento útvar zvládnou. Vyučující následně text opraví a ohodnotí, zpravidla známkou, ale zřídka s textem se žáky/žákyněmi dále pracuje.

Přístup, který klade důraz na finální produkt, bývá v anglosaském kontextu označován jako *product approach* (česky bychom mohli říci, že jde o přístup, který „se zaměřuje na výsledek“). Pro výuku psaní se zdá být smysluplnější takový přístup, který na psaní nahlíží jako na proces a který zároveň zdůrazňuje komunikační povahu textu a vede žáky/žákyně k přemýšlení o čtenářích, pro které text tvoří. V anglosaském kontextu se tyto tři přístupy ve výuce prolínají a označují se slovy procesní, žánrový a rétorický přístup.: proc

A. PROCESNÍ PŘÍSTUP

– zdůrazňuje důležitost jednotlivých fází psaní, do kterých proces psaní člení. V každém kroku poskytuje vyučující žákům/žákyním podporu. Toto pojetí pokládá vytvoření prvního návrhu textu za začátek, za první krok, nikoli za konec celého procesu, za krok poslední. Důraz je kladený na průběžnou, opakovanou práci s textem – na přepracovávání textu, zlepšování obsahu i formy na základě konstruktivní zpětné vazby. Tento tzv. procesní přístup rozvíjí u žáků/žaček nejen techniku psaní, ale také jejich schopnost kritického myšlení a sebereflexe.

Fáze psaní:

1. **Předběžné plánování a příprava** – v této fázi se stanovují cíle, pisatel/pisatelka přemýšlí o publiku, kterému je text určený, plánuje se základní obsah a struktura textu.
2. **První návrh** – hlavním cílem této fáze je dostat myšlenky na papír bez toho, aby se pisatel/pisatelka přehnaně zabývali přesností.
3. **Revize** – pisatel/pisatelka se zaměřuje na úpravy obsahu, logiky a struktury textu, ideálně na základě zpětné vazby. Zkušenější pisatelé provádějí v této fázi hlubší úpravy, např. některé pasáže z textu vymažou a přepíší je, upraví strukturu textu atp.
4. **Editace** – pisatel/pisatelka kontroluje jazykovou správnost, styl a další formální požadavky.
5. **Finální úprava a publikace** – jde o poslední krok, ve kterém získává text svou konečnou podobu.

Výuka psaní, která prochází se žáky/žákyněmi jednotlivé fáze procesu, jim pomáhá pochopit, že psaní není jednorázový úkol, ale dynamický a opakující se cyklus, který jim umožňuje hlouběji promýšlet a lépe strukturovat své myšlenky.

Takový přístup odstraňuje tlak na to, aby byl text dokonalý hned na první pokus a žáky/žákyně naopak vede k tomu, aby s textem pracovali postupně, dlouhodobě a flexibilně. Učí se tak k textům přistupovat jako k neustále se vyvíjejícímu dílu, které postupně zdokonalují a mohou se dobrat k promyšlenějším a kvalitnějším výsledkům.

B. ŽÁNROVÝ PŘÍSTUP

– vychází z předpokladu, že texty nevznikají ve vakuu, ale v kontextu konkrétních komunikačních situací a mezi určitými mluvčími. Každý žánr, ať už jde o motivační dopis, reportáž, úvahu, nebo esej, má určitá pravidla, která odpovídají očekáváním čtenářů. Tato pravidla však nejsou pevně daná a neměnná; žánry jsou dynamické, vyvíjejí se a přizpůsobují požadavkům doby a prostředí, ve kterém se používají. V rámci žánrového přístupu se žáci/žákyně učí tato pravidla „číst“ a analyzovat, a následně psát konkrétní texty. .

Žánrový přístup u žáků/žákyně podporuje flexibilitu a schopnost přemýšlet o psaní strategicky. Žáci/žákyně si uvědomují, že jako pisatelé se nemusí jen pasivně držet pravidel, ale mohou na žánry reagovat, přizpůsobovat se jim, a dokonce je posouvat dál.

C. RÉTORICKÝ PŘÍSTUP

– klade důraz na to, aby žáci/žákyně pochopili, že v psaní nejde jen o tvoření samotného textu, ale především o efektivní komunikaci s konkrétním čtenářem. Základem tohoto přístupu je schopnost analyzovat kontext, ve kterém text vzniká, rozumět tomu, jak čtenáři/čtenářky text čtou a reagovat na jejich potřeby, očekávání a předchozí znalosti. Žáci/žákyně se učí, že psaní je více než pouhé skládání slov – je to způsob komunikace, který může mít reálný dopad na myšlení druhých a kterým se pisatel může zapojit do dialogu a přispět k diskuzi.

Rétorický přístup zahrnuje následující klíčové principy:

- **Orientace na čtenáře/čtenářky:** Žáci/žákyně si osvojují dovednost, jak psát s ohledem na svého čtenáře/čtenářku. Zahrnuje analýzu toho, kdo čtenář/čtenářka je, jaké má znalosti, zkušenosti, jaké zastává hodnoty a jaká má očekávání. Například při psaní motivačního dopisu je důležité zohlednit, koho a s jakou kvalifikací zaměstnavatel hledá, a tomu přizpůsobit obsah i jazyk textu.
- **Účel textu:** Rétorický přístup zdůrazňuje, že každý text má určitý účel, například informovat, přesvědčit, pobavit nebo vysvětlit. Žáci/žákyně se učí jasně formulovat, čeho chtějí svým textem dosáhnout, a učí se přizpůsobit tomuto záměru strukturu, styl a jazykové prostředky.
- **Kontext psaní:** Každý text vzniká v určitém kontextu – společenském, kulturním, profesním nebo akademickém. Žáci/žákyně si všimají, jak kontext ovlivňuje volbu žánru, formálnost jazyka, použití odborných termínů nebo způsob argumentace.
- **Přesvědčivost a argumentace:** Rétorický přístup učí žáky/žákyně nejen prezentovat své myšlenky, ale také je doložit informacemi, které čtenáře/čtenářky přesvědčí. Učí se i předjímat námítky čtenáře a včas na ně reagovat.
- **Povědomí o etice psaní:** Součástí rétorického přístupu je také odpovědnost vůči čtenáři. Žáci/žákyně se učí, jak být přesní, pravdiví a respektující, aby nepsali texty, které by byly zavádějící nebo manipulativní.

Rétorický přístup může vyučující žákům/žákyním přiblížit následujícími aktivitami:

- **Kritické čtení:** Žáci/žákyně čtou tak, aby pochopili, jak texty fungují, a jak je tedy možné je efektivně psát. Učí se texty číst nejen z hlediska obsahu, ale také se učí rozumět struktuře, jazyku, argumentaci a komunikační strategii. Zkoumají, jak autor textu pracuje s fakty, jaký volí styl a jak přizpůsobuje své sdělení konkrétním čtenářům a účelu.
- **Analýza čtenářů/čtenářek a účelu:** Žáci/žákyně dostávají úkoly, při kterých musí nejprve definovat, komu píše a proč.
- **Diskuze nad reálnými texty:** Žáci/žákyně rozebírají různé texty z hlediska toho, jak se těmto textům daří efektivně komunikovat se čtenáři/čtenářkami.
- **Práce s různými kontexty:** Učí se adaptovat své psaní podle situace – například jak odlišně by psali akademický esej oproti dopisu starostovi.

Zpětná vazba a revize

Zásadní součástí výuky psaní je zpětná vazba, která by měla být konkrétní, konstruktivní a zaměřená na to, aby žáky/žákyně vedla k pochopení silných i slabých stránek jejich textu. Jedním z osvědčených přístupů je metoda „sendviče“: zpětná vazba začíná pozitivním hodnocením, následuje konkrétní návrh toho, co má žák/žákyně změnit a jak, a končí povzbuzením nebo dalším pozitivním komentářem. Tento přístup podporuje u žáků/žákyně podporuje sebevědomí i motivaci k práci na textu.

Revize textů probíhají na dvou úrovních:

- **na vyšší úrovni:** Nejprve je potřeba zaměřit se na základní otázky, jako je celková struktura textu, logická návaznost myšlenek, kvalita argumentace a obsahová hloubka. Tyto aspekty tvoří základ kvalitního textu, a proto je nutné řešit je jako první.
- **na nižší úrovni:** Až jako další přichází na řadu jazyková správnost, výběr slovní zásoby, pravopis a formální přesnost. Řešení těchto detailů má smysl až tehdy, kdy je obsah textu jasný, schválený a dobře strukturovaný.

Doporučuje se, aby se vyučující zaměřil/a na problémy na vyšší úrovni samostatně, aby žák/žákyně nebyl/a přesycen/a informacemi, které ho/ji mohou ve výsledku demotivovat. Teprve po revizích na vyšší úrovni je vhodné přejít ke komentářům, které se týkají problémů na nižší úrovni.

Tento přístup je v souladu s přístupem, který pohlíží na psaní jako na proces. Žáky/žákyně netlačí k tomu, aby odevzdávali dokonalý text v první verzi, ale umožňuje jim pracovat na textech krok po kroku, promyšleně a s důrazem na jejich účel. Zároveň nabízí žákům/žákyním jasnou strukturu psaní, díky které si mohou osvojit dovednosti potřebné pro smysluplné revize a postupné vylepšování vlastních textů.

JAK NAPSAT MOTIVAČNÍ DOPIS

Co v materiálu najdete?

- Co to je motivační dopis a jak vypadá
- Proč se žáci/žákyně učí psát motivační dopis
- Jakou má motivační dopis strukturu
- Ukázkou motivačního dopisu s komentářem
- Postup výuky motivačního dopisu
- Návazné aktivity
- Metodické poznámky
- Odkaz na hodnocení psaného textu
- Reflexe
- Zdroje

Co se žáci naučí? (cíl)

- napíší motivační dopis
- čtou s porozuměním text inzerátu
- vyberou klíčová slova
- reagují adekvátně na text inzerátu
- shromáždí informace
- logicky je uspořádají
- vytvoří atraktivní text, který zaujme

Metodické poznámky

Aby mohli žáci/žákyně napsat dobrý motivační dopis, je nutné:

- postupovat při výuce psaní motivačního dopisu krok po kroku
- rozfázovat výuku do několika částí
- motivovat žáky/žákyně k psaní motivačního dopisu
- seznámit je s tím, co to je motivační dopis
- seznámit je se slovní zásobou, která se objevuje v inzerátu
- číst s porozuměním text inzerátu
- umět vybrat klíčová slova
- seznámit je se slovní zásobou, která se objevuje v motivačním dopise
- seznámit se se strukturou motivačního dopisu, vytvořit ji
- umět se strukturou pracovat
- seznámit je s frázemi, které se objevují v motivačním dopise
- umět strukturu naplnit
- umět text kriticky číst
- umět pracovat s internetovou jazykovou příručkou
- naučit se korekturu textu

Postup výuky psaní motivačního dopisu je nutné dodržet, jinak se žáci/žákyně k cíli – k tomu, aby samostatně zvládli napsat motivační dopis, nedostanou. Volba jednotlivých kroků není náhodná, směřuje k tomu, aby každý žák/každá žákyně zvládli samostatně napsat motivační dopis. Pokud některý z kroků ve výuce vynecháte, může se to projevit na výsledku.

CO TO JE motivační dopis?

Motivační dopis a životopis jsou dva texty, které žáci/žákyně většinou posílají do firmy, organizace, když se hlásí na brigádu, ucházejí se o stáž nebo hledají zaměstnání.

Cílem motivačního dopisu je krátce se představit a krátce shrnout pracovní nebo studijní zkušenosti, které se vztahují ke konkrétní stáži, brigádě nebo práci.

Dobrý motivační dopis má udělat dojem na HR manažera a přesvědčit ho o tom, že má žáka/žákyni pozvat na osobní pohovor.

PROČ se žáci/žákyně učí psát motivační dopis?

Žáci/žákyně:

- se ucházejí o stáž
- si hledají brigádu na léto
- si dávají po studiu střední školy rok volno
- chtějí po střední škole začít hned pracovat

JAK napsat dobrý motivační dopis?

Jak napsat motivační dopis tak, aby HR manažera zaujal?

- motivační dopis není kopií životopisu, ale jeho doplněním
- v motivačním dopisu mohou žáci/žákyně vyzdvihnout své úspěchy, schopnosti – cokoli, na co není v životopisu prostor

CO MUSÍ žáci/žákyně UMĚT, aby mohli napsat motivační dopis?

I když není lehké začít psát o sobě, napsat motivační dopis relativně **snadné je**.

Žáci/žákyně musí:

- umět dobře přečíst inzerát o stáži, brigádě, práci
- vybrat z inzerátu důležité informace
- promyslet si, které zkušenosti se ke stáži, brigádě, práci vztahují
- řídit se doporučenou strukturou motivačního dopisu

Struktura motivačního dopisu

1. KONTAKTNÍ ÚDAJE

→ Kontaktní údaje odesilatele (žáka/žákyně)

Jméno a příjmení .....

Adresa .....

Telefonní číslo .....

E-mail .....

→ Kontaktní údaje adresáta

Jméno osoby (pokud je znáte) .....

Název společnosti nebo instituce .....

Adresa .....

→ Místo a datum

.....

2. ÚVOD

→ Představení se

→ O jaký typ práce, stáže se ucházíte

„Rád bych se ucházel/a o pozici..“ .....

nebo „Reaguji na vaši nabídku stáže v..“ .....

→ Proč se o práci, stáž ucházíte

.....

→ Kde jste se o dané pozici dozvěděli

.....

3. HLAVNÍ ČÁST

→ Zkušenosti, vzdělání

Popište, čeho jste již dosáhli, co máte za sebou, tj. proč jste pro danou instituci ideální kandidát/ka

.....

Jaké máte vzdělání, dovednosti nebo zkušenosti, které jsou relevantní pro danou pozici nebo program

.....

Uvedte konkrétní příklady, jak se vaše dovednosti hodí k tomu, co je v inzerátu požadováno.

.....

Uvádějte pouze fakta, například, že jste zorganizoval/a výlet pro celou třídu, účastnil/a se olympiády v matematice, doučujete spolužáky

.....

Pokud můžete, použijte nějaká procenta, známky, diplomy, kterými se měří váš úspěch

.....

→ **Motivace:**

Proč máte o tuto pozici nebo stáž zájem?

.....

Co vám přijde na společnosti/instituci nebo oboru sympatické?

.....

Zmiňte své budoucí plány.

.....

4. ZÁVĚR

→ **Poděkování**

Poděkujte za čas a pozornost, kterou adresát věnoval čtení vašeho dopisu: „*Děkuji za čas a pozornost, kterou jste mému dopisu věnoval/a.*“

.....

→ **Přání**

Zmiňte, že se těšíte na osobní setkání nebo další komunikaci: „*Budu se těšit na osobní setkání s vámi.*“

.....

→ **Rozloučení**

„*S pozdravem*“ .....

→ **Podpis**

.....

Tipy

- **Formální styl**
Dopis by měl být napsán formálně.
- **Jasnost**
Každý odstavec by měl být stručný a výstižný.
- **Přizpůsobení se**
Každý dopis by měl být přizpůsobený konkrétní pozici nebo programu.

Časté chyby

- Dopis je příliš obecný a nepřizpůsobuje se požadavkům konkrétní pozice.
- Pisatelé dopisu se zaměřují na sebe, např. na to, co by je bavilo nebo co by se jim osobně hodilo pro osobní růst, ale nepřemýšlejí o tom, co mohou nabídnout dané společnosti/univerzitě atp.
- Pravopisné, gramatické nebo stylistické chyby, pisatelé si po sobě dopis nepřečtou a nekontrolují ho.

Ukázka motivačního dopisu

→ PŘÍKLAD **DOBRÉHO** MOTIVAČNÍHO DOPISU ŽÁKA/ŽÁKYNĚ, KTERÝ SE UCHÁZÍ O BRIGÁDU

Adresa žadatele

Ondřej Holub
Krásná 123
123 45 Městečko
E-mail: ondrej.holub@tojemail.cz
Telefon: 601 234 567

Adresa příjemce

Personální oddělení
Biosupermarket BioBio
Nákupní 456
987 65 Velkoměsto

Městečko 23. října 2024

Vážená paní, vážený pane,

rád bych se ucházel o brigádu, o pozici pokladního ve vašem biosupermarketu. Inzerát jsem našel na vašich webových stránkách. Jsem žák třetího ročníku střední ekonomické školy a rád bych získal první pracovní zkušenosti, které bych mohl využít v budoucnu.

Jsem spolehlivý a pečlivý. Ve třídě mám funkci třídního pokladníka. Během studia jsem vybíral peníze na školní akce, například na exkurzi do Německa. Také jsem kontroloval částky, které jsme jako třída vybrali na školních vánočních trzích. Umím pracovat s penězi a umím také orientačně sestavit rozpočet malé akce (výlet). Zajímám se také o ekologii a udržitelnost. Rád se učím nové věci a věřím, že pozice pokladního mi umožní získat nové praktické zkušenosti, například práci s lidmi nebo práci pod tlakem.

Váš biosupermarket se mi líbí, protože prodává ekologické produkty, rád bych ho proto i svou prací podpořil. Jsem ochoten pracovat i o víkendech. Jsem si jistý, že budu platným členem vašeho týmu.

Budu se těšit na vaši odpověď, případně na osobní pohovor.

S pozdravem

Ondřej Holub

→ PŘÍKLAD **ŠPATNÉHO** MOTIVAČNÍHO DOPISU ŽÁKA/ŽÁKYNĚ,
KTERÍ SE UCHÁZEJÍ O BRIGÁDU

Adresa žadatele

*Ondřej Holub
Krásná 123
123 45 Městečko
E-mail: ondrej.holub@tojemail.cz
Telefon: 601 234 567*

Adresa příjemce

*Personální oddělení
Biosupermarket BioBio
Nákupní 456
987 65 Velkoměsto*

Městečko 23. října 2024

Dobrý den,

chtěl bych se ucházet o brigádu pokladního, protože si chci vydělat nějaké peníze na léto. Teď chodím na ekonomku a zatím nemám žádné pracovní zkušenosti, ale myslím si, že bych práci zvládnul. Jsem spolehlivý a dobrý v matematice, taky vyzvedávám každý čtvrtek obědy našim sousedům, důchodcům u nás ve školní jídelně. Hraju basketbal. Tento rok jsem si s tátou založil účet v bance, proto mám k penězům blízko. Myslím si, že bych pro vaši firmu mohl být přínosný.

Ve škole nám tvrdí, že je důležité získat pracovní zkušenosti, tak bych rád začal u vás. Můžu pracovat po domluvě po škole a někdy i o víkendech. Prosím, dejte mi vědět, jestli by to šlo.

S pozdravem

Ondřej Holub

Komentář

- **Struktura a styl**

Dobry dopis je formální, má logickou strukturu, je profesionální, zatímco špatný dopis je částečně neformální, nemá logickou strukturu, pisatelé skáčou z tématu na téma.

- **Konkrétní argumenty**

V dobrém dopise uvádí pisatelé konkrétní dovednosti a zkušenosti, které se týkají dané pozice (práce s penězi, dovednost počítat), zatímco ve špatném dopise jsou informace i o dovednostech, které s pozicí nesouvisí.

- **Projev zájmu o firmu**

V dobrém dopise by měli uchazeči/ky o stáž, brigádu, práci zmínit, že o společnosti něco ví, že si o ní něco zjistili.

- **Motivace**

V dobrém dopise zmíní uchazeč/ka aktivní přístup a chuť získat zkušenosti, zatímco ve špatném dopise uvádí jako motivaci pouze to, že si chtějí vydělat peníze.

Postup výuky psaní motivačního dopisu

SEZNÁMENÍ SE S TYPEM TEXTU (1. HODINA)

- Práce ve skupině: Žáci/žákyně se promění v personalist/ky. Mají za úkol vybrat správné kandidát/ky na pracovní pozici. Žáci/žákyně dostanou k dispozici pouze 3 životopisy, které budou velmi podobné a budou muset vybrat vhodného kandidáta/ku. Ptáme se žáků/žákyně: Máte dost informací, abyste mohli vhodného kandidáta/ku vybrat? Žáci/žákyně se velmi pravděpodobně nebudou moci rozhodnout, protože mají málo informací.
- Ptáme se žáků/žákyně dál: A co kdybyste kromě životopisu měli k dispozici další, podrobnější informace? Co kdybyste dostali ještě motivační dopis? Žáci/žákyně dostanou celkem tři motivační dopisy ke třem životopisům, dva dopisy budou správně napsané, třetí ne. Ptáme se žáků/žákyně: Pomůže vám motivační dopis při výběru? Jak a proč?

ANALÝZA STRUKTURY TEXTU (2. HODINA)

- Žáci/žákyně dostanou za úkol ve skupině obecně popsat strukturu dopisu. Dostanou tabulku (vychází ze struktury motivačního dopisu) a můžou se podívat i na internet, jak vypadá doporučená struktura motivačního dopisu. Žáci/žákyně zkusí k jednotlivým částem dobrých motivačních dopisů přiřadit rubriky ze struktury motivačního dopisu..
- Celá třída si pak společně vytvoří jednu strukturu motivačního dopisu.

PŘÍPRAVA K PSANÍ TEXTU (3. HODINA)

- Každý žák, každá žačka si sám/sama najde na internetu inzerát své vysněné práce, případně práce, která by ho/ji bavila.
- V textu inzerátu žáci/žákyně podtrhnou, co daná pozice vyžaduje (jaké dovednosti, zkušenosti atp.).
- K požadavkům inzerátu žáci/žákyně sepíší, co pro takovou brigádu, stáž, práci můžou nabídnout.
- Žáci/žákyně využijí strukturu motivačního dopisu a zapíší si do tabulky nápady, tj. co do které rubriky můžou sami uvést.
- Žáci/žákyně se inspirojí dobrým motivačním dopisem, podpoříme je v tom, aby využili formální jazykové struktury a aplikovali je na svůj motivační dopis.

PSANÍ PRVNÍHO NÁVRHU (4. HODINA)

- Žáci/žákyně využijí svou tabulku s rubrikami a s návrhy a sepíše první návrh svého motivačního dopisu.
- Svou verzi si budou ověřovat s verzí, kterou jim nabídne AI. Žáci zadají AI, aby jim napsala motivační dopis. Vyučující se zeptá žáků/žákyně, jak bude znít správný prompt, který AI mají žáci/žákyně zadat.
- Žáci/žákyně porovnájí svou verzi dopisu a verzi, kterou vygenerovala AI.
- Jaké jsou výhody a nevýhody práce s AI. Žáci/žákyně brainstormují ve skupinách.
- Společné sdílení: celá třída sepíše dohromady výhody a nevýhody práce s AI.

PSANÍ DRUHÉHO NÁVRHU (5. HODINA)

- Žáci/žákyně využijí oba návrhy: svůj návrh a návrh AI. Napíší druhý návrh motivačního dopisu.

REVIZE A ZPĚTNÁ VAZBA (6. HODINA)

- Žáci/žákyně si budou poskytovat zpětnou vazbu – navzájem si vymění své motivační dopisy.
- Při revizi a zpětné vazbě pracují se strukturou motivačního dopisu a do tabulky zaznamenávají, jak se spolužákovi/čce podařilo naplnit strukturu dopisu.
- Žáci/žákyně se věnují stylu a textovému navazování dopisu, jeho koherenci.
- Žáci/žákyně si navzájem navrhují úpravy a opravy.
- Žáci/žákyně se věnují překlepům a pravopisu.

PSANÍ FINÁLNÍHO TEXTU A ODEVZDÁNÍ TEXTU (7. HODINA)

- Společné sdílení: žáci/žákyně opraví svůj text a vloží ho do společně sdíleného prostředí. Vytvoří si tak databanku motivačních dopisů, kterými se pak mohou inspirovat, až se budou ucházet o brigádu, stáž, práci.

Návazné aktivity

Trénink vytváření otázek

- Využijete životopis a motivační dopisy žáků/žákyn a popisy pracovních pozic.
- Jste personalisté a dostali jste od uchazeče/ky o zaměstnání životopis a motivační dopis. Popis pracovní pozice máte.
- Na co se budete ptát? Vytvořte otázky.
- Prezentujte.
- Vytvořte si a posdítejte databázi dotazů.

Psaní motivačního dopisu za literární postavu

- Vyberte si libovolnou literární postavu (např. Harry Potter). Tento člověk/bytost se uchází o post vyučující/vedoucí školní jídelny/ředitelky na naší škole.
- Napište za tuto postavu motivační dopis.
- Využijte postup, který jste používali u psaní svého motivačního dopisu.

Hodnocení

Při hodnocení motivačního dopisu využíváme kritérií hodnocení písemných prací z cizího jazyka z Centra pro zjišťování výsledků vzdělávání CERMAT: kriteria_hodnoceni_prilohy.pdf (Příloha 2).

Reflexe

S žáky/žákyněmi provedeme reflexi celého procesu psaní motivačního dopisu, zeptáme se na to, co jim připadalo jako lehký úkol a co jako těžký úkol. S čím si nevěděli rady, co jim naopak v psaní pomohlo.

Zdroje

<https://novoresume.com/career-blog/how-to-write-a-cover-letter-guide>

JAK NAPSAT POVÍDKU

Co v materiálu najdete?

- Co to je povídka a jak vypadá
- Proč se žáci/žákyně učí psát povídku
- Jakou má povídka strukturu
- Ukázku povídky s komentářem
- Postup výuky psaní povídky
- Návazné aktivity
- Metodické poznámky
- Odkaz na hodnocení psaného textu
- Reflexe
- Zdroje

Co se žáci/žákyně naučí? (cíl)

- napíšíou soudržný (kompozičně promyšlený), zajímavý příběh se začátkem, zápletkou a koncem
- rozvíjejí kreativitu
- vyjadřují emoce
- popíšíou vnější skutečnost
- Metodické poznámky
- Aby mohli žáci/žákyně dobře napsat povídku, je nutné:
- postupovat při výuce psaní povídky krok po kroku
- rozfázovat výuku do několika částí
- motivovat žáky/žákyně k psaní povídky
- seznámit je s tím, co to je povídka
- seznámit se se strukturou povídky, vytvořit ji
- umět se strukturou pracovat
- umět strukturu naplnit
- umět pracovat s Internetovou jazykovou příručkou
- naučit se korekturu textu

Postup výuky psaní povídky je nutné dodržet, jinak se žáci/žákyně k cíli, tedy k tomu, aby samostatně zvládli napsat povídku, nedostanou. Volba jednotlivých kroků není náhodná, směřuje k tomu, aby každý žák/každá žákyně zvládli samostatně napsat povídku. Pokud některý z kroků ve výuce vynecháte, může se to projevit na výsledku.

CO TO JE povídka?

Krátký epický literární žánr, který je psaný v próze. Zaznamenává jeden aspekt nebo jeden moment v lidském životě, ne lidský život jako celek (na rozdíl od románu). Zachycuje jednu dějovou linku, jednu situaci a hlavní postava se v povídce nijak zásadně nevyvíjí, nemění.

PROČ se žáci/žákyně učí psát povídku?

Žáci/žákyně:

- kreativně myslí a rozvíjejí svou představivost: psaní povídky rozvíjí schopnost tvořit a organizovat nápady do struktury příběhu, žáci/žákyně se učí pracovat s postavami, dějem, prostředím a zápletkami, což podporuje jejich kreativitu
- zlepší své vyjadřovací schopnosti: povídka je často krátká a kompaktní, což nutí žáky/žákyně vyjádřit své myšlenky jasně, stručně a efektivně, učí se používat jazyk cíleně, což může vést k lepší úrovni psaní i jiných textů
- strukturují a logicky uspořádávají myšlenky: žáci/žákyně musí přemýšlet o struktuře povídky – jak vystavět úvod, jak postupně gradovat děj a jak přivést příběh k vyvrcholení a závěru, to vše u žáků/žákyní rozvíjí logické myšlení a schopnost strukturovat text
- rozvíjejí empatii a porozumění ostatním: při tvoření postav a vymýšlení jejich interakcí se žáci/žákyně učí přemýšlet o motivacích, emocích a o chování druhých, tím si rozvíjejí schopnost empatie a hlubšího porozumění ostatním
- se umí vyjadřovat o sobě: povídky často odrážejí osobní zkušenosti, názory a hodnoty autora, umožňují žákům/žákyním vyjádřit své myšlenky a pocity, mohou tak rozvíjet schopnost se vyjádřit o sobě i o ostatních
- mají estetický zážitek z literatury a ocení ji, psaní povídky umožňuje žákům/žákyním lépe pochopit, co dělá literaturu zajímavou, rozvíjí jejich cit pro estetiku, jazyk a styl, žáci/žákyně tak mohou lépe ocenit komplexnost a krásu literárních děl, která čtou
- připraví se na život v reálném světě, schopnost vyprávět příběhy je důležitá i v běžném životě a v pracovním prostředí, umění sdělovat komplexní myšlenky prostřednictvím vyprávění je přínosné např. v oblasti v marketingu, vyjednávání, v prezentacích, ale i v osobním styku

JAK napsat dobře povídku?

- dobrá povídka je zajímavý příběh, který je kompozičně promyšlený – má začátek, zápletku a konec

Postup výuky psaní povídky inspirované obrázkem (fotografií)

SEZNÁMENÍ SE S TYPEM TEXTU (1.-2. HODINA)

- Žáci/žákyně se seznámí s tím, co to je vyprávění, vyučující začne otázkou: „Co je to vyprávění?“ (příběh s dějem, postavami a zápletkou) „Kde se s ním můžeme setkat?“ (knihy, filmy, orální vyprávění příběhů atd.). V závislosti na odpovědích upozorní na různé způsoby a různé techniky vyprávění.
  - **Př. 1 vypravěč osobní** – vypravěčem je osoba z vyprávěného příběhu (zde postavy z obrázku), vyprávění se vede „zevnitř“, obsahuje emoce, může být nespisovné,...
  - **Př. 2 vypravěč neosobní** – „pozorovatel“ stojí mimo obrázek, sám se děje nijak neúčastní
- Učující diskutuje s žáky/žákyněmi o jednotlivých prvcích vyprávění (čas, místo, postavy, zápletky, rozuzlení, přímá řeč, dynamika vyprávění – zrychlování a zpomalování na základě větných struktur).

Příklad dynamiky vyprávění:

- **zpomalování** – douhá, komplikovaná souvětí, využití popisných prvků,
  - např. „*Jiří Bendemann mladý obchodník, seděl ve svém soukromém pokoji v prvním patře jednoho z těch nízkých, jednoduše stavěných domů, které se dlouhou řadou táhly podél řeky, lišíce se od sebe skoro jen výškou a zbarvením. Právě ukončil dopis příteli z mládí, žijícímu v cizině, skládal ho pomalu a jako by si hrál, a pak, opíraje se loktem o psací stůl, zahleděl se z okna na řeku, most a nazelenalé vršky na druhém břehu.*“ (F. Kafka: Ortel)
- **zrychlování** – krátké věty, náhlý vstup vypravěče, který tok vyprávěného přeruší,
  - např. „*Jednoho krásného večera seděl neméně krásný exekutor Ivan Dmitrič Červjakov v druhé řadě křesel a díval se kukátkem na Cornevillské zvonky. Díval se a cítil se na vrcholu blaženství. V tom však... V povídkách se často vyskytuje toto „v tom však“. Autoři mají pravdu. Život je pln neočekávaností...*“ (Čechov: Smrt úředníka)
- **zrychlování** lze rovněž docílit využitím přímé řeči, dialogu postav,
  - např. „*Á, Jiří!*“ řekl otec a hned mu vykročil vstříc. Těžký župan se mu při chůzi rozevřel, šosy poletovaly kolem něho. – Otec je pořád ještě obr, řekl si Jiří.
„*Tady je ale nesnesitelná tma,*“ řekl pak.
„*Ano, tma tu je,*“ odpověděl otec.
„*I okno sis zavřel?*“
„*Je mi to tak milejší.*“
„*Vždyť venku je docela teplo,*“ dodal Jiří jakoby k tomu, co řekl předtím, a sedl si. Otec sklidil nádobí od snídaně a postavil je na skříňku. „*Chtěl jsem ti vlastně jen*

říci,“ řekl Jiří, který zcela nepřítomně sledoval starcovy pohyby, „že jsem teď přece jen oznámil do Petrohradu své zasnoubení.“ Trochu povytáhl dopis z kapsy a zase ho nechal zapadnout.

„Do Petrohradu?“ zeptal se otec.

„Svému příteli přece,“ řekl Jiří a hledal otcovy oči.

(F. Kafka: Ortel)

- Vyučující ukáže příklady dobře napsaného vyprávění ve formě povídky. Využije ukázky literárních textů různých autorů i různých uměleckých směrů a ukážou si na nich výrazné prvky vyprávění, např. Hemingway: dialog, Kafka: obraznost, Gogol: ironie, satira.

→ **Příklad Kafka a jeho snová obraznost**

(pomalost, nejistota, rozostření skutečnosti):

„Pak jsem vysvěcen a s prsty ve vousech a hlavou skloněnou hledím pokojně na lidi. Cítím nad ostatními převahu a zůstávám naprosto klidný, i když mi to nic nepomáhá, neboť nyní mě berou za hlavu a za nohy a nesou mě do postele. Ke zdi mě kladou, po bok té ráně. Pak všichni ze světnice odcházejí; dveře se zavřou; zpěv utichá; mraky zastíní měsíc; hřejí mě peřiny; jako stíny se kymácejí koňské hlavy v okenních otvorech. „Víš,“ říká mi hlas do ucha, „má důvěra v tebe je nepatrná. Vždyť i ty jsi jen odněkud setřesen, nepřicházíš na vlastních nohou. Místo abys mi pomohl, zabíráš mi místo na smrtelné posteli. Nejraději bych ti oči vyškrábal.“
„Máš pravdu,“ říkám, „je to ostudné.“

(F. Kafka: Venkovský lékař)

→ **Příklad Hemingway a jeho texty postavené na dialogu**

(rychlé, dynamické, živé):

„Zkusím, jestli tě dokážu správně políbit.“

„Polib mě aspoň trochu.“

„Já nevím jak.“

„Prostě mě polib.“ Políbila ho na tvář.

„Tak ne.“

„Co s nosem? Vždycky mě zajímalo, co se dělá s nosem.“

„Podívej, otoč hlavu.“ A pak se jejich ústa pevně spojila a ona ležela, těsně přimknutá k němu, její ústa se pomalu pootevírala, on ji tiskl k sobě a najednou se mu zdálo, že ještě nikdy v životě nebyl tak šťastný, tak vesele, zamilovaně, jásavě, niterně šťastný, nepřemýšlel, necítil únavu ani starost, jenom tu velikou radost, a pak řekl: „Můj králíčku. Má milovaná. Má sladká. Můj dlouhý, líbezný miláčku.“

(E. Hemingway: Komu zvoní hrana)

- Vyučující zadá žákům/žákyním, aby v dobrych vyprávěních našli prvky vyprávění (čas, místo, postavy, zápletka, rozuzlení).
- Vyučující může využít například **Nerudovu povídku „U tří lilí“** uvedenou na následující straně (i vzhledem k rozsahu):

Jan Neruda

U tří lilíí

Myslím, že jsem tenkrátě šílil. Každá žilka hrála, krev byla rozvařena.

Byla teplá, avšak tmavá letní noc. Sirnatý, mrtvý vzduch posledních dnů byl se konečně sbalil v černé mraky. Bouřný vítr je zvečera mrskal před sebou, pak se rozhučela mohutná bouř, zapraskal liják, a bouř a liják trvaly až do pozdní noci.

Seděl jsem pod dřevěnými arkádami hostince U tří lilíí, poblíž Strahovské brány. Malý to hostinec, čteněji tenkrátě navštívený jen vždy v neděli, kdy tu v salónku při pianě bavili se tancem kadeti a desátníci.

Dnes byla zrovna neděle. Seděl jsem pod arkádkami u stolu poblíž okna sám a sám. Mocné hromy skoro ráz na ráz burácely, liják tloukl do taškové střechy nade mnou, voda srčela v stříkavých potůčcích k zemi, a piano mělo uvnitř salónku jen kratičké oddechy a vždy zas se rozzvonilo znovu. Chvílkami hleděl jsem otevřeným oknem na točící, smějící se páry; chvílkami zas zahleděl jsem se ven do tmavé zahrádky. Někdy, když šlehnul jasnější blesk, viděl jsem u zahradní zdi a na konci arkád bílé hromady lidských kostí. Bývalť zde druhdy hřbitůvek a právě tento týden vykopali z něho kostry, aby je převezli jinam. Půda byla ještě rozryta, hroby otevřeny.

Ale vydržel jsem u svého stolu vždy jen na krátký čas. Vždy jsem se zas zdvihнул a přikročil na chvílku k dokořán odevřeným dveřím salónku, abych na tančící se podíval blíž. Vábilo mne tam krásné, as osmnáctileté děvče. Štíhlý vzrůst, plné, teplé formy, v týlu přistřižený volný černý vlas, oblý hladký obličej, světlé oko – krásné děvče! Zvláště ale mne vábilo to oko její. Jak voda jasné, jak vodní hladina záhadné, takové neúkojné, které ti přivolává ihned slova: „Spíše se nasytí oheň dřev a moře vod, než krásnooká nasytí se mužů.“

Tančila skoro ustavičně. Ale dobře pozorovala, že vábí zraky moje. Když tančila kolem dveří, mezi nimiž jsem stál, vždy upřeně se zadívala na mne, a když tančila salónkem dál, viděl a cítil jsem, že při každém otočení zavazuje její zrak o mne. Nepozoroval jsem, že by byla s někým promluvila.

Již zase jsem tam stál. Zraky naše se ihned setkaly, ač děvče stálo v řadě poslední. Čtverylka se chýlila ku konci, pátá tura dozněla, vtom veběhlo jiné děvče do sálu, udýchané a promoklé. Prodralo se až ku krásnooké. Hudba začala právě turu šestou. Mezi prvním řetězem šeptala přibylá krásnooké něco a tato kývla mlčky hlavou. Šestá tura trvala trochu dýl, komandoval ji svižný kadetík. Když byl konec, pohlédla krásnooká ještě jednou ke dveřím zahradním, pak šla ku předním dveřím salónku. Viděl jsem ji, jak venku si dává svrchní šaty přes hlavu, pak zmizela.

Šel jsem a usedl zas na místo své. Bouř začala teď jakoby znovu, jakoby ještě nebyla si ani zahlomozila; vítr hučel silou novou, blesky tloukly. Naslouchal jsem v rozechvění, ale myslil jsem jen na to děvče, na ty zázračné oči její. Na cestu domů nebylo beztoho ani pomyšlení.

As po čtvrt hodině zas jsem se podíval ku dveřím salónku. Zde stála krásnooká opět. Rovnala si promoklé šaty, utírala vlhké vlasy a starší nějaká družka jí pomáhala.

„Ale proč jsi šla v té nehodě domů?“ tázala se tato.

„Sestra přišla pro mne.“ Hlas její slyšel jsem teď poprvé. Byl hedvábně měkký, zvučný.

„Stalo se něco doma?“

„Matka zrovna umřela.“

Zachvěl jsem se.

Krásnooká se otočila a vystoupla do samoty ven. Stála vedle mne, zrak její spočíval na mně, cítil jsem ruku její vedle třesoucí se ruky své. Uchopil jsem ji za tu ruku, byla tak měkká.

Mlčky jsem táhl děvče dál a dále do arkád, děvče následovalo volně.

Bouř dostoupila teď svého vrchole. Vítr hnal se jako přívál vodní, nebe i země ječely, nad hlavami se nám válely hromy, kolem nás jak by mrtví řvali z hrobů.

Přitiskla se ke mně. Cítil jsem, jak se mi k prsoum lepší vlhký její šat, cítil měkké tělo, teplý, sálající dech – bylo mně, jako bych musil vypít tu zlotřilou duši z ní!

(z cyklu *Malostranské povídky*, 1876)

→ Příklady prvků vyprávění

Čas a místo – letní noc, Praha, hospoda x prostor petřínských zahrad – střídání prostředí uvnitř (světlo, sucho) a vně (víchř, déšť, blesky, noc, vyvezený hřbitov,...) způsobuje napětí.

Postavy – vypravěč a krásnooká – ona popsána detailně, on vůbec – je postavou a vypravěčem zároveň, jsou bezejmění, což opět vyvolává napětí, postavy jsou anonymizovány, kontrast konkrétnosti a nekonkrétnosti.

Zápletka – dívka se baví, zatímco doma umírá její matka -- znovu je přítomné napětí, tematizování snahy uniknout před nesnesitelnými okolnostmi.

Rozuzlení – únik je nemožný (v textu lze sledovat motivy smrti od samotného počátku vyprávění – mrtvý vzduch, kostry, hroby byly otevřeny, bílé kosti,...), v životě jsou věci, které v daný moment nedávají smysl. Snad jejich přijetí přinese smíření se s nimi (motiv bouřky, způsob zobrazení průběhu bouřky, důraz na to, že bouřka právě dosáhla vrcholu – vědomí, že skončí, že otevře prostor něčemu novému. Člověk je však vůči ní bezmocný, musí ji doslova přečkat – v suchu, nebo jí projít – zde je využito obojí, opět v kontrastu.

- Vyučující komentuje jednotlivé techniky ve vztahu k tomu, jak ovlivňují význam povídky (vztah formy a obsahu).

PŘÍPRAVA K PSANÍ TEXTU (3. HODINA)

- **Představení obrázku:** žáky/žákyně se seznámí s obrázkem, který bude sloužit jako inspirace pro jejich příběh. Vyučující se zeptá na první dojmy a na to, co podle žáků/žákyně obrázek zobrazuje.
- **Analýza obrázku a brainstorming:** cílem je naučit žáky/žákyně tvořit základní strukturu příběhu na základě vizuálních podnětů.
- Vyučující upozorní na **otázky**, které podporují rozvoj představivosti:
  - „Co vidíme na obrázku?“ (osoby, předměty, prostředí)
  - „Jaké emoce v nás obrázek vyvolává a proč?“
  - „Kde a kdy se děj odehrává?“
  - „Co se stalo před chvílí a co by se mohlo stát potom?“
- **Brainstorming:** Žáci/žákyně odpovídají na otázky a zapisují si nápady. Vyučující jim pomáhá spojovat jednotlivé body tak, aby mohl vzniknout hrubý návrh příběhu (základní linie). Žáci/žákyně mohou pracovat i ve skupinách – každá skupina pak bude mít odlišný návrh, ukáže se tak otevřenost možnostem vyprávění a také použití různých technik.

PSANÍ PRVNÍHO NÁVRHU PŘÍBĚHU (4. HODINA)

- **Pokyny k psaní:** Vyučující vysvětlí žákům/žákyním, že každý má napsat příběh, který bude mít jasný začátek, zápletku a konec. Žáci/žákyně se drží struktury, kterou si předem připravili (buď všichni společně, nebo ve skupinách).
- **Individuální psaní:** Žáci/žákyně píš svůj příběh na základě obrázku. Vyučující během psaní obchází třídu a nabízí pomoc, pokud si žáci/žákyně nevědí rady s rozvíjením příběhu.

REVIZE A ZPĚTNÁ VAZBA (5. HODINA)

- **Sdílení příběhů:** několik žáků/žákyně může prečíst svůj příběh nahlas (pokud byli žáci/žákyně rozděleni do skupin a vznikly různé základní kostry příběhu, prezentují svá vyprávění zástupci všech skupin). Vyučující a ostatní žáci/žákyně poskytnou zpětnou vazbu („Co se vám líbilo?“ (je nutné, aby byli žáci/žákyně konkrétní: obraz, věta, slovní spojení,...; „Jaká byla zápleтка?“; „Očekávali jste takové rozuzlení?“; „A proč?“).
- **Zpětná vazba vyučující/ho:** Vyučující hodnotí, zda jsou v příbězích jasně přítomny jednotlivé části (úvod, zápleтка, závěr) a jak žáci/žákyně pracovali s obrázkem jako inspirací. Dále komentuje konkrétní momenty, na kterých je možné ukázat zrychlení či zpomalení děje, komentuje prvky, kterými žáci/žákyně docílili atmosféry daného vyprávění – popisy, vizualita, případně prvky probouzející další smysly apod.

PSANÍ DRUHÉHO NÁVRHU (6. HODINA)

- **Revize:** Žáci/žákyně na základě zpětné vazby příběh upraví, tj. napíše další verzi vyprávění a prezentují ji ve třídě.

PSANÍ FINÁLNÍHO TEXTU A ODEVZDÁNÍ TEXTU (7. HODINA)

- Ve dvojicích si žáci/žákyně své texty vzájemně opraví, zaměří se na stylistické, gramatické a pravopisné nejasnosti ověřují si nejasnosti v Internetové jazykové příručce, případně u vyučující/ho. Teprve poté odevzdávají text vyučující/mu.

Hodnocení

Při hodnocení motivačního dopisu využíváme kritérií hodnocení písemných prací z cizího jazyka z Centra pro zjišťování výsledků vzdělávání CERMAT: [kriteria_hodnoceni_prilohy.pdf](#) (Příloha 2).

Reflexe

S žáky/žákyněmi provedeme reflexi celého procesu psaní vyprávění, zeptáme se na to, co jim připadalo jako lehký úkol a co jako těžký úkol. S čím si nevěděli rady, co jim naopak v psaní pomohlo.

JAK NAPSAT REPORTÁŽ

Co v materiálu najdete?

- Co to je reportáž a jak vypadá
- Proč se žáci/žákyně učí psát reportáž
- Jakou má reportáž strukturu
- Ukázku reportáže s komentářem
- Postup výuky psaní reportáže
- Návazné aktivity
- Metodické poznámky
- Odkaz na hodnocení psaného textu
- Reflexe
- Zdroje

Co se žáci/žákyně naučí? (cíl)

- napsat reportáž
- cíleně pozorovat, co se kolem nich děje
- popsat své dojmy ze situace a události tak, aby měl čtenář pocit, že byl na místě a vše sám viděl

Metodické poznámky

Aby mohli žáci/žákyně dobře napsat reportáž, je nutné:

- postupovat při výuce psaní reportáže krok po kroku
- rozfázovat výuku do několika částí
- motivovat žáky/žákyně k psaní reportáže
- seznámit je s tím, co to je reportáž
- seznámit je se slovní zásobou, která se objevuje v reportáži
- vytvořit strukturu reportáže, seznámit se s ní
- umět se strukturou pracovat
- seznámit je s frázemi, které se objevují v reportáži
- umět strukturu naplnit
- umět text kriticky číst
- umět pracovat s Internetovou jazykovou příručkou
- naučit se korekturu textu

Postup výuky psaní reportáže je nutné dodržet, jinak se žáci/žákyně k cíli, tedy k tomu, aby samostatně zvládli napsat reportáž, nedostanou. Volba jednotlivých kroků není náhodná, směřuje k tomu, aby každý žák/každá žákyně zvládli napsat reportáž. Pokud některý z kroků ve výuce vynecháte, může se to projevit na výsledku.

CO TO JE reportáž?

Reportáž je současně zpráva, sdělení faktu i analýza. Informuje o aktuálních událostech a komentuje je. Může pobavit i poučit. Autoři reportáží popisují skutečnost a k tomuto popisu přidávají svůj postoj, svoje názory i emoce.

CO MÁ reportáž společného se ZPRAVODAJSTVÍM?

Obsahuje:

- aktuální informace
- ověřená fakta

CO MÁ reportáž společného s PUBLICISTIKOU?

Obsahuje:

- osobní pohled
- komentář

CO JE pro reportáž TYPICKÉ?

- **děj** – poutavé vykreslení událostí, prostředí a atmosféry
- **autor reportáže** – je v reportáži vlastně něčím jako literární postavou, je vypravěčem příběhu, díky kterému si čtenáři vytvoří obraz situace a získají přehled o situaci či místě.

CO reportáž NENÍ?

- jen popis

Osvaldová, Barbora – Halada, Jan a kol: *Praktická encyklopedie žurnalistiky*, Libri, Praha, 2002. [staženo dne 7. 11. 2024 z <https://www.ctenarska-gramotnost.cz/medialni-vychova/mv-casopisy/reportaz-1>]

PROČ se žáci/žákyně učí psát reportáž?

Aby žáci/žákyně:

- pomocí přímého záznamu živě informovali o nějaké zajímavé aktuální události
- vtáhli za pomoci názorné představy čtenáře do děje

Struktura reportáže

1. TITULEK

- Krátký, poutavý název, který dává čtenáři představu o tématu; má vzbudit zájem a zvědavost.

2. PEREX (PÁR ÚVODNÍCH VĚT)

- Působivý úvodní odstavec, který upoutá pozornost.
- Odpovídá na základní novinářské otázky: Kdo? Co? Kdy? Kde? Proč? Jak?
- Nastaví tón a kontext reportáže.

3. INFORMACE O POZADÍ UDÁLOSTI, PROBLÉMU NEBO O TÉMATU

- Kontext o události, problému nebo o tématu, tj. relevantní historické, sociální nebo kulturní podrobnosti, které čtenáři pomohou pochopit, o co v reportáži jde.

4. KLÍČOVÉ DĚJE A POSTŘEHY

- Živý popisný jazyk, který má znovu navodit konkrétní okamžiky nebo děje.
- Detailní popis, ne jen vyprávění: jak to místo vypadá? Jaké jsou zvuky, vůně a atmosféra?
- Dialog nebo citace účastníků, svědků nebo expertů, které reportáži dodají autentičnost.

5. OSOBNÍ PERSPEKTIVA

- Autorovy vlastní dojmy a postřehy dodávají reportáži subjektivní úhel pohledu, stále ale musí reportáž zůstat důvěryhodná.

6. ANALÝZA A KONTEXT

- Vysvětlení širšího významu události nebo problému i toho, jak souvisí s obecnějšími trendy, společenskými problémy nebo kulturními jevy.
- Rešerše odborných článků nebo relevantních údajů.

7. ZÁVĚR

- Silný závěr, který má podpořit čtenáře v přemýšlení. V závěru může být citát, krátká úvaha nebo výzva k akci.

Tipy

- Použijte všech 5 smyslů: zaujměte čtenáře popisem toho, co vidíte, slyšíte, cítíte, chutnáte a můžete nahmatat.
- Zůstaňte neutrální: I když píšete reportáž z osobního pohledu, vyhněte se svým předpokladům, buďte nezaujatí.
- Zaměřte se na lidský rozměr: zaměřte se na lidské příběhy, emoce a jednání.

Na co si dát pozor

- Reportáž není jen výčet faktů, popisy je nutné doplnit sdělením prožitku.
- Nespoléhejte pouze na osobní názory, vyhýbejte se předpojatému pohledu, podpořte text fakty a více úhly pohledu, ale nezapomeňte citovat svědky, účastníky nebo experty, nezapomeňte zmínit zdroje.
- Nepoužívejte klišé, nepište stereotypně.

Text byl vytvořen za pomoci OpenAI. (2024). ChatGPT-4[*Large language model*].

<https://chat.openai.com/chat> a upraven.

Ukázka reportáže

→ PŘÍKLAD **DOBŘE** NAPSANÉ REPORTÁŽE

Když se město probudí dříve: Ranní trhy na náměstí

Slunce se teprve nesměle opírá o štíty historických domů na náměstí. Je pět hodin ráno, ale trhovci už dávno vědí, že nový den začal. Mezi vůní čerstvého pečiva a šeptáním ranní mlhy vzniká svět plný příběhů.

Na jednom z dřevěných stánků se třpytí kapky rosy na čerstvé zelenině. „Každá okurka je z naší zahrady,“ usmívá se paní Nováková, která tu stojí už třicet let. Vedle ní mladý pekař skládá ještě teplé housky. „Tady je to tradice,“ říká, zatímco rychle balí objednávky.

Atmosféra je tu živá. Pospíchající důchodci vybírají květiny, zatímco mladé páry si pochutnávají na kávě z malého pojízdného stánku. Všude je slyšet smích, šustění papírových sáčků a občasný štěkot psa, který trpělivě čeká u nohou svého majitele.

Ale na trhu nejen nakupujeme. „Tady se scházíme, povídáme, sdílíme novinky,“ říká pan Horák, který prodává med. Když odcházíte, cítíte se, jako byste na chvíli patřili k něčemu většímu, k živému organismu, kterým trhy rozhodně jsou.

Ranní trhy nejsou jen místem pro nákup. Jsou rituálem, který spojuje generace a připomíná nám, že tradice mají své místo i v dnešním uspěchaném světě.

→ PŘÍKLAD **NEVHODNĚ** NAPSANÉ REPORTÁŽE

Trhy na náměstí

Na náměstí jsou trhy. Prodávají tam různé věci. Lidé tam chodí nakupovat.

Ráno tam bylo hodně lidí. Někdo kupoval zeleninu, někdo kytky. Bylo tam taky pečivo a med. Trhovci tam stáli a něco prodávali. Byly tam stánky.

Nikdo tam nebyl protivný, jen jedna paní se hádala o cenu rajčat. Někdo měl psa, jiný dítě. Jinak tam nebylo nic zajímavého.

Trhy jsou normální. Lidé tam chodí nakupovat.

Komentář

- Dobře napsaná reportáž používá popisný jazyk. Využívá barvitý popis s detaily a cituje svědky události s cílem přiblížit co nejvíc atmosféru trhu. Dává čtenáři pocit, že je na místě osobně přítomen.
- Nevhodně napsaná reportáž je povrchní, nepřesná a postrádá jakoukoli emoci. Nenabízí čtenáři nic, co by ho zaujalo nebo vtáhlo do děje.

Text byl vytvořen za pomoci OpenAI. (2024). ChatGPT-4[*Large language model*].

<https://chat.openai.com/chat> a upraven.

Postup výuky psaní reportáže

Jak se budou žáci/žákyně připravovat na psaní reportáže a jak budou psát **reportáž**?

- shromažďují fakta
- pozorují
- vyhledávají další zdroje
- připravují kostru příběhu, který viděli
- volí slova, kterými popisují situaci ze svého úhlu pohledu
- vyjadřují vztahy, parafrázuji události, citují
- přinášejí aktuální fakta, ale i osobní pohled a komentář

SEZNÁMENÍ SE S TYPEM TEXTU (1. HODINA)

- Žáci/žákyně si přečtou článek o reportáži a článek z čtenářské gramotnosti. Vydou z těchto zdrojů a navrhnu strukturu reportáže ve formě tabulky viz *Příloha*.

→ **Rozhovor s novinářem Jakubem Kvasničkou**

<https://www.ctenarska-gramotnost.cz/medialni-vychova/mv-casopisy/reportaz-1>

<https://www.ctenarska-gramotnost.cz/medialni-vychova/mv-casopisy/reportaz-2>

→ **Příklad části tabulky** – typické situace, které je vhodné popsat reportáží:

Objektivní nebo subjektivní pohled: .....

Typ hodnocení: .....

Gramatika: .....

Přítomnost faktů: .....

Celek nebo detail: .....

Ich forma nebo er forma: .....

- Žáci/žákyně se mohou podívat ještě na video, případně je možné video použít při opakování tématu. <https://www.youtube.com/watch?v=5RzlrOJpGgU>

Dále je možné použít tento článek. <https://ekoskola.cz/wp-content/uploads/2024/07/stranky-z-tereza-mladi-reporteri-2019-clanek.pdf>

Nebo příručku: *Mediální výchova v etických souvislostech* – ke stažení zde: [https://www.skolamedii.cz/metodicky-material/publikace-k-medialni-vychove/\(s.27-29\)](https://www.skolamedii.cz/metodicky-material/publikace-k-medialni-vychove/(s.27-29))

Až budou mít žáci/žákyně ve skupinách vytvořené rubriky, navzájem si je logicky uspořádají a vytvoří jednu velkou tabulku. Na základě poslechu audioukázky Báry Vránové vyplní žáci/žákyně do textu, co se objevuje v reportáži. https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/historie/prezila-utok-kanibalu-pozar-i-sevreni-ledu-prohlednete-si-posledni-veltrybarskou_2408181452_ano

- Úkol pro žáky/žákyně: **Připravte si reportáž o své škole, využijte tabulku, kterou jste k psaní reportáže vytvořili.** Půjde o skupinovou práci.

ANALÝZA STRUKTURY TEXTU (2. HODINA)

- Žáci/žákyně prezentují své reportáže, rozebírají jejich strukturu a části, komentují účinky na posluchače.
- Pak žáci/žákyně pracují s textem (Hanzelka a Zikmund, Čapek, Zibura) – vyberou působivé části, věty, slova. Analyzují svůj výběr.
- Upravte svou reportáž tak, aby působila na posluchače – využijte to, co jste zjistili z reportáží Čapka, Zibury...)

PŘÍPRAVA K SAMOSTATNÉMU PSANÍ TEXTU (3. HODINA)

- **Výběr prostředí a tématu:** Žáci/žákyně pracují ve dvojicích nebo samostatně. Navrhnu tři až čtyři možnosti tématu, načrtnou si myšlenkové mapy ke každé možnosti, zvažují, zda budou mít dost „materiálu“. Ten mohou získávat jednak z vlastní znalosti prostředí, jednak z internetu. Mají povolený telefon, tablet, notebook. Pak si vyberou jedno konečné téma.
- **Osnova/Plán:** K vybranému tématu si žáci/žákyně nakreslí podrobnou myšlenkovou mapu. Barevně odliší úvod, stať a závěr. Přemýšlí o titulku reportáže, navrhují jeho varianty.

PSANÍ PRVNÍHO NÁVRHU (4. HODINA)

- Žáci/žákyně píšou samostatně podle své myšlenkové mapy, využívají i tabulku se strukturou reportáže.
- Mohou používat Internetovou jazykovou příručku.

REVIZE A ZPĚTNÁ VAZBA (5. HODINA)

- Ve skupinách po čtyřech si žáci/žákyně čtou své práce, do tabulek si zaznamenávají poznámky k jednotlivým pracím, poskytují zpětnou vazbu, tabulku pak předají autorovi práce. Vyberou jednu práci, kterou považují za nejlepší.
- Upravují text podle poznámek spolužáků.
- Prezentují své práce.

ÚPRAVA A FINALIZACE (6. HODINA)

- Žáci/žákyně na základě zpětné vazby přepracují svůj text, aby zlepšili jeho strukturu, srozumitelnost a jazykovou správnost.

PREZENTACE NEBO ODEVZDÁNÍ TEXTU (7. HODINA)

- Žáci/žákyně odevzdají své práce. Vyučující poskytuje zpětnou vazbu v podobě označení řádku, kde se vyskytuje chyba. Žák/žákyně chybu identifikuje, vše opraví a odevzdá k finálnímu hodnocení.

Přílohy

→ Reportáž https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/historie/prezila-utok-kanibalu-pozar-i-sevreni-ledu-prohlednete-si-posledni-velrybarskou_2408181452_ano

→ Rozhovor s novinářem Jakubem Kvasničkou

Jak na reportáž? Nejdůležitější je všimnout si detailů (20. 2. 2014)

SERIÁL JAK PSÁT

Reportáž je častým kamenem úrazu začínajících novinářů. Přitom právě v tomto útvaru má žurnalista možnost se autorsky vyřádit. Jak by měla vypadat dobrá reportáž sdělil v rozhovoru Jakub Kvasnička, novinář časopisu Týden.

Čím se liší reportáž od článku?

Reportáž je více subjektivní a živější. Autor by měl svým pohledem přenést čtenáře na místo události. Je to vyprávění, příběh, v podstatě kratší literární útvar. Měl by být čtivý, může se v něm objevit vtip, ale vždy se musí nějak projevit pocity novináře. Text se však musí také vhodně mísit s fakty a stejně jako v článku nesmí chybět citace primárních zdrojů. Aby nebyl suchý, je nutné si hlavně hodně všimnout detailů. Většinou se píše také v přítomném čase.

A jak to vypadá v praxi?

Vždy by mělo být poznat, že novinář na místě, ze kterého reportáž píše, skutečně byl. Autor by měl čtenáři přiblížit i atmosféru a barvitě vykreslit zajímavé drobnosti. Například v reportáži z filmového festivalu nestačí napsat, jaký jste zhlédli film, ale důležité je přiblížit i to, jak na vás celá akce působí, jak to vypadá na večírcích nebo jak se chovají hvězdy v zákulisí.

Do jaké míry je vhodné, aby se v reportáži projevilo osobní hodnocení autora?

V tomhle balancuje novinář na tenké hranici. Hodnocení by se v textu mělo objevit, ale vždy takovým způsobem, aby nebyly znát sympatie či nesympatie například ke konkrétnímu člověku. Autor by se měl snažit ho popsat tak, aby si na něj čtenář udělal názor sám. Je proto velice důležité pozorně sledovat lidi i dění kolem a všimnout si veškerých detailů, které chvíle nabízí. O člověku může hodně vypovědět i jeho gestikulace.

Říká se, že reportáž je jeden z nejtěžších novinářských útvarů. Vnímáte to stejně?

Podle mě je to suverénně nejtěžší útvar, ale mě osobně hodně baví. Novinář musí umět psát, mít velkou slovní zásobu, hrát si se slovy, umět sestavit text tak, aby to bylo od začátku do konce poutavé čtení. Já osobně mám rád takový

mix – nejprve hodně reportáže, potom zase hodně faktů, a když už jich začíná být moc, zařadím opět reportážní prvky.

Co vás na tomto útvaru tak baví?

Baví mě psát to, co vidím na vlastní oči. Veliký zážitek pro mě byl dělat reportáže ze zimní olympiády ve Vancouveru v roce 2010. Někteří novináři dělali třeba jen rozhovory s hokejisty po zápase a podobně. Mě bavilo všimnout si jednotlivých fragmentů her, například, jak se liší úsměv Američana a Kanadana. Osobně si myslím, že reportáž je budoucností tištěných novin. Aby přežily, musí nabízet vlastní kauzy, názorové články a literární dovednosti autorů. Nikoho nebaví číst to, co se dozvěděl už den před tím na internetu.

Myslíte, že se dá napsat reportáž z každé události? Někdy může být akce tak nezajímavá, že se novinář rozhodne napsat raději článek.

Myslím, že se dá napsat reportáž i z jízdy tramvají. Samozřejmě pokud jde člověk na akci, kde se toho děje nakonec méně než očekával, je to problém. Schopnější autor by ale měl být schopný i z relativně nezajímavé události něco vymáčkout. Někdy se může například návštěva chemičky zdát nudná, pokud si ale najdu zajímavé lidi nebo věci, kterých se lze chytit, může to být nakonec třeba docela čtivá reportáž. Většinou nejde napsat reportáž třeba z tiskové konference, kde se nic neděje. To je pak vhodnější článek. Reportáž z vězení, dětského domova nebo třeba z olympiády se naopak píše úplně sama. V takových případech je zajímavé už samotné téma.

Je lepší psát v ich formě nebo ve třetí osobě?

Vždy je lepší psát ve třetí osobě. Figurovat v textu jako pozorovatel je i literárně jednodušší. Ich forma se může třeba dvakrát, třikrát v rozsáhlejším textu objevit, ale nemělo by se to přehánět, a měla by se zařazovat s citem. Přehnaná ich forma nikoho nebaví. Čtenáře nezajímá autor, ale samotný obsah.

Máte nějakou radu pro začínající novináře?

Mě třeba pomáhá dělat si v průběhu akce poznámky. Píšu si v krátkosti co vidím, osobní postřehy a nápady. Když se potom člověk dostane k počítači, je nejlepší hned vše sepsat. Je důležité, aby byly dojmy a emoce ještě čerstvé. Později se text teprve upraví a poskládá, aby byl pro čtenáře srozumitelný. Pro dobrou čtivost reportáže je také dobré střídat dlouhé věty s krátkými.

[cit. 2024-11-26]. Dostupné z: https://web.archive.org/web/2024100100000*/https://generace20.vosp.cz/jak-na-reportaz-nejdulezitejsi-je-vsimat-si-detailu/

→ Tabulka pro záznam při poslechu reportáže i pro hodnocení vlastních prací

struktura (úvod, stať, závěr)	
jazykové prostředky	
rozhovor nebo citace, sběr faktů (využití svědků/ účastníků události), konfrontace pohledů	
pozorování situace, místa, události	
popis místa	
přímá účast autora, první osoba plurálu	

Hodnocení

Při hodnocení reportáže využíváme kritérií hodnocení písemných prací z cizího jazyka z Centra pro zjišťování výsledků vzdělávání CERMAT: [kriteria_hodnoceni_prilohy.pdf](#) (Příloha 2).

Reflexe

S žáky/žákyněmi provedeme reflexi celého procesu psaní reportáže, zeptáme se na to, co jim připadalo jako lehký úkol a co jako těžký úkol. S čím si nevěděli rady, co jim naopak v psaní pomohlo. K reflexi můžeme použít internetové aplikace, např. *Mentimeter*.

JAK NAPSAT ÚVAHU

Co v materiálu najdete?

- Co to je úvaha a jak vypadá
- Proč se žáci/žákyně učí psát úvahu
- Jakou má úvaha strukturu
- Ukázkou úvahy
- Postup výuky úvahy
- Metodické poznámky
- Odkaz na hodnocení psaného textu
- Reflexe
- Zdroje

Co se žáci/žákyně naučí? (cíl)

- napíšíou strukturovaný úvahový text
- budou používat argumentaci
- pracují s nástrojem AI
- korigují výstupy AI

Metodické poznámky

Aby mohli žáci/žákyně dobře napsat úvahu, je nutné:

- postupovat při výuce psaní úvahy krok po kroku
- rozfázovat výuku do několika částí
- motivovat žáky/žákyně k psaní úvahy
- seznámit je s tím, co to je úvaha
- seznámit je se slovní zásobou, která se objevuje v úvaze, např. domnívám se, myslím si, podle mého názoru, uvažuji, přemýšlím, hodnotící příslovce
- seznámit se se strukturou úvahy
- umět se strukturou pracovat
- seznámit je s řečnickými otázkami, neukončenou výpovědí, přirovnáním
- umět strukturu naplnit
- umět text kriticky číst
- umět pracovat s Internetovou jazykovou příručkou
- naučit se korekturu textu

Postup výuky psaní úvahy je nutné dodržet, jinak se žáci k cíli, k tomu, aby samostatně zvládli napsat úvahu, nedostanou. Volba jednotlivých kroků není náhodná, směřuje k tomu, aby každý žák/každá žákyně zvládli samostatně napsat úvahu. Pokud některý z kroků ve výuce vynecháte, může se to projevit na výsledku.

CO TO JE **úvaha?**

V úvaze žák/žákyně uvažuje, přemýšlí nad nějakým problémem. Analyzuje, přemýšlí o tom, jak nějaký zážitek, kniha, film, seriál formovaly jeho/její myšlenky nebo názory. Tento problém má žák/žákyně v úvaze zkoumat, dívat se na něj z více stran, z více úhlů pohledu a snaží se, aby čtenář úvahy přemýšlel s ním/ní. O problému žák/žákyně přemýšlí, zaujme k němu nějaký postoj, vysvětlí ho, podpoří argumenty. Úvaha je text, ve kterém žák/žákyně může prezentovat svůj názor a diskutovat o něm a ví, že v úvaze neexistuje žádná špatná odpověď. Cílem úvahy není problém vyřešit, ale nabízet možná řešení.

<https://cs.wikipedia.org/wiki/%C3%9Avaha>

PROČ **se žáci/žákyně učí psát úvahu?**

Žáci/žákyně:

- se musí zamyslet nad nějakým problémem
- rozvíjejí tak své myšlení a přemýšlení
- sbírají argumenty, které podpoří pohled žáka/žákyně na svět kolem
- přesně formulují své názory
- srozumitelně a strukturovaně své názory zapisují

JAK **napsat dobře úvahu?**

Žáci/žákyně by měli respektovat, že:

- úvaha má logickou strukturu
- argumenty a protiargumenty na sebe navazují
- cílem není problém vyřešit, jen nabídnout řešení

CO MUSÍ **žáci/žákyně UMĚT,** aby mohli napsat úvahu?

Žáci/žákyně musí:

- umět své myšlenky o problému zachytit, např. v myšlenkové mapě nebo klíčovém vizuálu
- shromáždit argumenty pro i argumenty proti
- myšlenky logicky seřadit, strukturovat je

Struktura úvahy

1. ÚVOD

- **Cíl:** Vzpomeňte si na nějaké téma, které vás zaujalo: problém, etická otázka, chování lidí.
  - Stručný popis tématu, o kterém chcete psát úvahu, můžete začít drobným příběhem, který bude sloužit jako ilustrace pro zkoumání problému.
  - Formulace otázky a vaše počáteční očekávaná odpověď.

2. OTÁZKY A ODPOVĚDI

- Kladení dílčích otázek (maximálně tří).
- Odpověď – argumenty pro i proti.

3. ZÁVĚR

- **Cíl:** Shrňte hlavní body úvahy a buď zopakujte odpověď na otázku z úvodu, nebo ji změňte v duchu argumentace.
  - Zopakujte svá hlavní zjištění nebo nejdůležitější poznatky.
  - Diskutujte o tom, jak tato zkušenost ovlivní vaše budoucí jednání, rozhodnutí nebo myšlení.
  - Úvahu zakončete závěrečnou myšlenkou nebo otázkou, která vede vás i čtenáře k dalšímu zamyšlení.
  - Formulujte objektivní nález a subjektivní názor. Můžete použít závěrečnou otázku jako nabídku k dalšímu přemýšlení.

Text byl vytvořen za pomoci OpenAI. (2024). ChatGPT-4[Large language model]. <https://chat.openai.com/chat> a upraven.

Tipy

- Zkoumejte: přemýšlejte i nad názory a argumenty, se kterými se neztotožňujete. Berete v úvahu námitky, připomínky, které by na dané téma mohly zaznít. Vžijte se do role oponenta.
- Pište úvahu v první osobě: úvaha má být autentická, osobní.
- Text si po sobě přečtěte: ujistěte se, že je úvaha koherentní a bez chyb.

Na co si dát pozor

- Úvaha pouze popisuje zážitek, děj knihy, filmu, seriálu, neobsahuje reflexi – co zážitek žákovi/žákyni přinesl, jaké myšlenky v něm/ní vyvolal a co si z něj odnáší.

- V úvaze se žák/žákyně nezmiňují o jiném úhlu pohledu, odlišném názoru, řešení.
- Jazyk úvahy je příliš formální, není osobní.

Text byl vytvořen za pomoci OpenAI. (2024). ChatGPT-4[*Large language model*]. <https://chat.openai.com/chat> a upraven.

Ukázka úvahy

→ PŘÍKLAD **DOBŘE** NAPSANÉ ÚVAHY

Jaký je smysl života?

Smysl života je otázkou, kterou si lidstvo klade už po tisíciletí. Je to téma, které nás nutí přemýšlet o našich hodnotách, cílech a tom, co je v našem životě opravdu důležité. Odpověď na tuto otázku pravděpodobně nikdy nebude univerzální, každý z nás si musí hledat svůj vlastní smysl života.

Pro někoho může být smyslem života rodina – vztahy s těmi, které milujeme, vztahy s těmi, kteří dávají našim dnům radost a naplnění. Někdo jiný najde smysl života ve své práci, jeho cílem je zanechat po sobě stopu, ať už v podobě umění, vědeckých objevů nebo pomoci druhým. Smyslem života může být také hledání, hledání štěstí, klidu a harmonie.

Smysl života nám není pevně dán. Zdá se mi, že naším úkolem je smysl si vytvořit. Pokud se na chvíli zastavíme a zamyslíme, zjistíme, že se v každodenní realitě nevztahujeme k velkým otázkám, jako jsou vztahy, smysl naší práce, harmonie, ale že nejhlubší naplnění často nacházíme v maličkostech, že vychází z úsměvu blízkého člověka, z chvilky ticha v přírodě nebo z pocitu, že jsme někomu pomohli.

Ať už si každý z nás zvolí jakoukoliv cestu, důležité je nepoddat se pocitu prázdnoty při hledání velkého smyslu života. Smysl života nespočívá jen v tom, co nám svět nabízí, ale v tom, jak my sami vnímáme svět okolo nás a v nás.

→ PŘÍKLAD **NEVHODNĚ** NAPSANÉ ÚVAHY

Jaký je smysl života

Smysl života je, že člověk prostě žije. Každý den vstáváme, jíme, chodíme do školy nebo do práce, a pak jdeme spát. To je podle mě smysl života, protože to dělají všichni. Taky je dobré mít peníze, protože bez peněz se nedá nic dělat.

Lidi říkají, že smysl života je láska nebo rodina, ale to není úplně pravda. Jsou i lidé, co rodinu nemají, a přesto žijí. Nebo někdo třeba žije jen sám se sebou, protože mu to tak vyhovuje. Myslím, že není potřeba to moc řešit.

Taky se říká, že smysl života je být šťastný. Ale já si myslím, že to není vždy možné, protože někdy je život těžký. Nemůžeme být šťastní pořád, takže asi to smysl života není.

Podle mě si každý může najít svůj smysl života, ale možná žádný ani není. Prostě žijeme, jak to jde, a to je všechno. Není třeba o tom moc přemýšlet.

Postup výuky psaní úvahy

SEZNÁMENÍ SE S TYPEM TEXTU (1. HODINA)

- **Motivace** k psaní úvahy:

Má člověk vždycky říkat pravdu?

- Podle odpovědí se žáci/žákyně rozdělí na dvě skupiny, tyto skupiny potom vyučující rozdělí na menší skupiny.
- Ve skupinách žáci/žákyně hledají argumenty, které podporují jejich tvrzení.
- Skupiny prezentují argumenty pomocí nástěnky Padlet.
- Po prezentaci mají žáci/žákyně prostor na přehodnocení svého tvrzení.
- Následuje volné psaní na úvodní téma, asi 4 minuty.

ANALÝZA STRUKTURY TEXTU (2. HODINA)

- Práce s textem z minulé hodiny. Žáci/žákyně mají za úkol vyškrtat vše nepotřebné, to, co se netýká tématu. Prezentují některé upravené texty.
- Žáci/žákyně se zamyslí nad tím, jaký postup při psaní používali a jaké prostředky se v textech objevovaly opakovaně.
- Doplní a shrnou informace o útvaru „úvaha“ prostřednictvím prezentace.
- Vrátí se ke svým textům – doplní jednotlivé části textu (úvod, závěr) a upraví je.
- Prezentují některé texty a získají zpětnou vazbu od vyučující/ho i spolužáků.

PŘÍPRAVA K PSANÍ TEXTU (3. HODINA)

- **Brainstorming:** Žáci/žákyně si vybírají téma nebo cíl psaní. Pomocí aplikace Menti-meter vkládají své návrhy pro témata. Vzniká tak bohatá zásobárna témat. Témata si mohou také vytvořit pomocí AI.
- **Osnova/Plán:** Žáci/žákyně připravují osnovu nebo mapu svého textu, rozvrhnou si hlavní body argumentace. Pak konzultují se spolužáky, poté s vyučující/m, společně posoudí, zda mají dostatek materiálu pro psaní.

PSANÍ PRVNÍHO NÁVRHU (4. HODINA)

- Žáci/žákyně píší první verzi textu podle své přípravy, dodržují při tom danou strukturu.
- Znaky úvahy prezentuje vyučující na tabuli nebo pomocí dataprojektoru, aby ji měli žáci/žákyně stále k dispozici.

REVIZE A ZPĚTNÁ VAZBA (5. HODINA)

- Žáci/žákyně pokračují v psaní individuálním tempem.
- Žáci/žákyně si navzájem navrhnou úpravy a opravy.

ÚPRAVA A FINALIZACE (6. HODINA)

- Žáci/žákyně pokračují v psaní individuálním tempem.
- Poté svůj text žák/žákyně upravují, věnují se opravám, překlepům, pravopisu.

PREZENTACE NEBO ODEVZDÁNÍ TEXTU (7. HODINA)

- Žáci/žákyně si prezentují své práce (mohou číst nahlas, diskutovat ve skupině nebo odevzdat finální verzi textu).

Hodnocení

Při hodnocení motivačního dopisu využíváme kritérií hodnocení písemných prací z cizího jazyka z Centra pro zjišťování výsledků vzdělávání CERMAT: [kriteria_hodnoceni_prilohy.pdf](#) (Příloha 2).

Reflexe

S žáky/žákyněmi provedeme reflexi celého procesu psaní úvahy, zeptáme se na to, co jim připadalo jako lehký úkol a co jako těžký úkol. S čím si nevěděli rady, co jim naopak v psaní pomohlo. <https://www.rhulisc.com/blog/how-to-write-a-reflection-paper>

JAK NAPSAT ESEJ

Co v materiálu najdete?

- Co to je esej a jak vypadá
- Proč se studenti učí psát esej
- Jakou má esej strukturu
- Ukázku eseje s komentářem
- Postup výuky eseje
- Návazné aktivity
- Odkaz na hodnocení psaného textu
- Reflexe
- Zdroje

Co se žáci/žákyně naučí? (cíl)

- napíší esej
- formulují a obhajují své názory
- kriticky přemýšlí o zvoleném tématu
- přesvědčivě předkládají argumenty
- osvojí si strukturovaný způsob vyjádření, který čtenářům umožní pochopit hlavní myšlenku a logiku jejich úvah

Metodické poznámky

Aby mohli žáci/žákyně dobře napsat esej, je nutné:

- postupovat při výuce psaní eseje krok po kroku
- rozfázovat výuku do několika částí
- motivovat žáky/žákyně k psaní eseje
- seznámit je s tím, co to je esej
- seznámit je se slovní zásobou, která se objevuje v eseji
- seznámit se se strukturou eseje, vytvořit ji
- umět se strukturou pracovat
- seznámit je s frázemi, které se objevují v eseji
- umět strukturu naplnit
- umět kriticky číst text někoho jiného i svůj vlastní text
- umět se rozhodnout, co odstranit, co přepsat a jak
- umět pracovat s Internetovou jazykovou příručkou
- naučit se korekturu textu

Postup výuky psaní eseje je nutné dodržet, jinak se žáci/žákyně k cíli, tedy – k tomu, aby samostatně zvládli napsat esej, nedostanou. Volba jednotlivých kroků není náhodná, směřuje k tomu, aby každý žák/každá žákyně zvládli samostatně napsat esej. Pokud některý z kroků ve výuce vynecháte, může se to projevit na výsledku.

CO TO JE esej?

Esej je žánr, který kombinuje osobní pohled na věc, reflexi a analytické myšlení. Autor v eseji zastává určitý názor nebo hypotézu a podrobně ji v textu zkoumá či obhajuje. Eseje mají různé cíle: mohou vzdělávat, inspirovat nebo přimět čtenáře k zamyšlení. Výrazným rysem eseje je jasná struktura, formulace teze a důsledná argumentace.

CO MÁ esej společného s ANALÝZOU?

Obsahuje:

- kritické hodnocení a zkoumání tématu
- výběr relevantních informací a zdrojů
- Co má esej společného s osobní úvahou? Obsahuje:
- jasně formulovaný názor či stanovisko
- osobní pohled a interpretaci
- Proč se žáci/žákyně učí psát esej?
- rozvíjejí schopnost analytického a kritického myšlení
- vyjadřují své názory strukturovaným a přesvědčivým způsobem a obhajují je
- přemýšlejí, logicky organizují a jasně prezentují své myšlenky

JAK napsat dobře esej?

- esej není pouhá popisná odpověď na otázku nebo přehled informací bez hlubšího zamyšlení
- v eseji musí být jednoznačně zformulovaná hlavní myšlenka, která celý text propojuje

CO MUSÍ žáci/žákyně UMĚT, aby mohli napsat esej?

Žák/žákyně si musí před psaní eseje klást tyto otázky:

- Koho chci přesvědčovat / informovat, o čem a proč?
- Co už může čtenář o tématu vědět? Jaké příklady a důkazy budou čtenářům, kterým je esej určena, srozumitelné? Co potřebuju uvést, abych je přesvědčil/a?
- V čem se mnou budou čtenáři zřejmě nesouhlasit? Jaká informace je může pobouřit a co z mých myšlenek, argumentů budu potřebovat víc vysvětlit nebo budu muset víc obhájit?

Struktura eseje

Obvykle zahrnuje **úvod, stať a závěr**.

Tyto pasáže se dají popsat metaforou přesýpacích hodin.

1. ÚVOD: HORNÍ ČÁST PŘESÝPACÍCH HODIN

- **Obecné informace**

Úvod by měl začít zeširoka, je nutné zmínit jen obecné pozadí k tématu.

Žák/žákyně představuje čtenáři základní myšlenky a kontext.

- **Zúžení na téma**

Jak písek klesá, úvodní část se postupně zužuje a konkretizuje se téma eseje.

Žák/žákyně zde formuluje tezi, která jasně vyjadřuje hlavní myšlenku a cíl textu.

2. HLAVNÍ ČÁST: STŘEDNÍ ČÁST PŘESÝPACÍCH HODIN

- **Hlavní argumentace a podpora teze**

Žák/žákyně se již v rámci zúženého tématu soustředí na příklady a důkazy, kterými podporuje svou tezi z úvodu.

Argumenty by měli žáci/žákyně uspořádat logicky a propojit je tak, aby vytvářely plynulý tok myšlenek.

3. ZÁVĚR: DOLNÍ ČÁST PŘESÝPACÍCH HODIN

- **Shrnutí a rozšíření**

V závěru žák/žákyně shrnuje hlavní body své argumentace a potvrzuje platnost své teze. Žák/žákyně se vrací k úvodu, bez toho, aby znovu opakoval/a detaily, připomíná čtenáři, co bylo hlavním cílem eseje.

Vyvozuje závěry, které rozvádí do širších úvah a uvádí doporučení.

Závěr eseje by měl čtenáře povzbudit k dalšímu zamyšlení nad tématem nebo nabídnout, jak téma, otázku konkrétně řešit.

Postup psaní eseje

1. Žáci/žákyně si vyberou téma nebo otázku, nad kterou se chtějí zamyslet.
2. K tématu si musí udělat rešerši, v důvěryhodných zdrojích vyhledávat další informace a příklady, které se k němu vztahují. Žáci/žákyně shromažďují informace, které jsou jak v souladu, tak i v protikladu s tématem.
3. Na základě důkladné znalosti tématu formulují žáci/žákyně tezi. Tato teze má podobu věty, příp. souvětí. Touto větou, souvětím (tezí) zaujmou žáci/žákyně k tématu jasné stanovisko. Dobrá formulace teze je pro další práci na eseji klíčová. Od zformulované teze se totiž odvíjejí všechny další části textu. Formulaci teze proto musí žáci/žákyně věnovat velkou pozornost.
4. Doporučujeme, aby si teze žáci/žákyně přečetli vzájemně mezi sebou. Je totiž důležité si ověřit, že teze je zformulovaná jasně a že je stanovisko autora/autorky eseje čtenáři srozumitelné.
5. Žáci/žákyně si připraví kostru celého textu. Vymyslí příklady, kterými podpoří svou tezi a zamyslí se i nad tím, u kterých částí argumentace by mohl mít čtenář pochybnosti, co budou muset autoři/autorky eseje víc obhajovat.
6. Žáci/žákyně si promyslí závěrečné shrnutí eseje, zformulují konkrétní řešení.

Na co si dát pozor

- esej nemá tezi (hlavní myšlenku)
- teze se objevuje až na konci
- teze je příliš obecná, takže není zřejmé, jaké stanovisko autor/autorka eseje zaujímá
- v jednotlivých odstavcích se mísí několik myšlenek najednou
- jednotlivé odstavce se k tezi nevztahují
- závěr pouze opakuje informace z úvodu

Postup výuky psaní motivačního dopisu

SEZNÁMENÍ SE S TYPEM TEXTU (1. HODINA)

- Vyučující se ptá žáků/žákyně. *Co je podle vás eseje? Co o psaní eseje už víte? V jakých reálných situacích budete potřebovat psát eseje?*
- Hodnocení nevhodně napsané eseje. Vyučující připraví verzi textu/esej, ze které není jasné, jaká je její hlavní myšlenka. Žáci/žákyně si text přečtou a odpoví na otázky: *Co je téma této eseje? Jaká je její hlavní myšlenka? Jak se vám eseje četla?* Nevhodně napsané eseje může vyučující najít například tady: <https://www.ctenarsky-denik.cz/Clovek-a-penize-4901>
- Hodnocení dobře napsané eseje. Vyučující má upravenou verzi stejného textu, kde už je teze s hlavní myšlenkou, srovnané odstavce, kde každý odstavec rozvíjí jednu myšlenku, a závěr obsahuje shrnutí a výhled do budoucnosti. Žáci/žákyně si text přečtou a odpoví na otázky: *Co je téma této eseje? Jaká je její hlavní myšlenka? Jak se vám eseje četla?* Z odpovědí žáků/žákyně by mělo jasně vyplynout, že druhý text je lepší. Následující hodinu se budou žáci/žákyně věnovat tomu, proč se jim zdála druhá verze eseje lepší.

ANALÝZA STRUKTURY TEXTU (2. HODINA)

- Žáci/žákyně budou pracovat s jinou esejí, než se kterou pracovali v předchozí hodině. Tato eseje bude rozstříhaná na odstavce, vyučující odstavce promíchá. Žáci/žákyně budou mít za úkol text znovu složit.
- Složená verze eseje slouží žákům/žákyním jako podklad pro tzv. obrácenou osnovu. Obrácená osnova se tvoří tak, že se žáci/žákyně pokusí u každého odstavce vystihnout, co dělá v textu autor pro čtenáře.
- Vyučující se žáky/žákyněmi si pak společně shrnou, co je na začátku, co uprostřed a jak vypadá konec.
- Poté se společně podívají podrobněji na úvodní odstavec a žáci/žákyně se pokusí odpovědět na otázky: *Čím autor vtáhne čtenáře do tématu? Co sděluje v prvních větách? Kde je umístěná teze?*

PŘÍPRAVA K PSANÍ TEXTU (3. HODINA)

- **Brainstorming:** žáci/žákyně si vybírají téma eseje, například pomocí aplikace *Mentimeter*, do které mohou vkládat své návrhy na témata. Diskutují o tématu a vybírají ten nejlepší návrh. Případně pak mohou generovat zadání pomocí AI.
- **Tvorba teze:** žáci/žákyně formulují své stanovisko k tématu formou teze.

- **Myšlenková mapa/plán:** Žáci/žákyně si tezi napíší doprostřed papíru a vytvoří kolem ní myšlenkovou mapu, ve které rozepisují hlavní body argumentace. Nebo mohou vyplňovat plánovací tabulku, která obsahuje návodné otázky: Jaké je téma? Jaký k němu zaujímám postoj? Jaká je moje teze? Co napíšu, abych čtenáře ke své tezi dovedl/a? Jaké příklady použiju k doložení své teze? V čem se mnou čtenář asi nebude souhlasit a co potřebuju víc obhájit?
- **Práce ve dvojicích:** Žáci/žákyně konzultují svůj plán s jinými spolužáky, vyučující prochází mezi žáky/žákyněmi, naslouchá jim a komentuje práci žáků/žákyně, konzultuje s nimi.
- **Reflexe formou psaní:** Žáci/žákyně aplikují volné psaní na 3 minuty – psaním se zamýšlí, jestli mají dostatek informací, co ještě potřebují zjistit a ověřit a z kterých zdrojů čerpat. Napíší si pro sebe seznam všeho, co ještě mají kde zjistit. Potřebné materiály dohledávají a vytvářejí si seznam zdrojů.

PSANÍ PRVNÍHO NÁVRHU (4. A 5. HODINA)

- Žáci/žákyně pracují se svým seznamem zdrojů a učí se jak zdroje správně citovat. Seznámí se s různými citačními normami.
- Žáci/žákyně píšou první verzi eseje podle osnovy a dodržují strukturu. **Úvod** s poutavým začátkem, který má čtenáře vtáhnout do tématu, a **s tezí** na konci. **Střed:** co odstavce, to hlavní myšlenka shrnutá na začátku odstavce. **Závěr:** stručné shrnutí toho, co se žák/žákyně snažili esejí docílit a co mu/jí to v budoucnu přinese, např. poučení, doporučení, otázku k dalšímu zamyšlení. Vyučující na tabuli mezitím zobrazuje typickou strukturu eseje s obrázkem přesýpacích hodin. Žáci/žákyně si zopakují, co má být obsaženo v úvodu, co uprostřed a co v závěru.
- Žáci/žákyně pokračují v další hodině v psaní svým individuálním tempem.
- Vyučující žáky/žákyně upozorní, že se mají soustředit hlavně na obsah, logiku a tok myšlenek a teprve na úplný závěr se věnovat jazyku.

REVIZE, ZPĚTNÁ VAZBA, ÚPRAVA A FINALIZACE (6. HODINA)

- Vyučující se žáky/žákyněmi probírá, jakým způsobem si mají navzájem dávat zpětnou vazbu. Učí je tzv. sendvičovou metodu, tzn. nejdříve je potřeba druhého pochválit, říct mu/jí, co se v textu povedlo, pak poukázat na to, co nebylo jasné, nedávalo smysl, atp. a končit konkrétními doporučeními, jaké úpravy je třeba provést.
- Žáci/žákyně si pak ve dvojicích budou dávat zpětnou vazbu. Jeden žák/jedna žákyně čte svůj text nahlas, druhý/druhá ve dvojici si dělá poznámky, např. kde se v textu ztrácí, co mu není jasné nebo k čemu má výhrady. Také se bude autora/autorky textu doptávat. Autor/autorka textu si poznamená, na co se posluchač/posluchačka ptal/a, na jakou část textu mířily dotazy především, tedy co bude zřejmě muset v textu lépe vysvětlit, kde bude muset text upravit, přeformulovat apod.

- Pak si žáci/žákyně role obrátí.
- Na základě připomínek a námětů pak každý žák/každá žákyně text upravují a text finalizují.

PREZENTACE NEBO ODEVZDÁNÍ TEXTU (7. HODINA)

Žáci/žákyně prezentují své práce – mohou je číst nahlas, diskutovat o nich ve skupině, navzájem si texty hodnotit podle hodnotících kritérií, příp. zkusit si zhodnotit svůj vlastní text nebo svou finální verzi odevzdat vyučující/mu.

Hodnocení

Při hodnocení eseje využíváme kritérií hodnocení písemných prací z cizího jazyka z Centra pro zjišťování výsledků vzdělávání CERMAT: [kritéria_hodnoceni_prilohy.pdf](#) (Příloha 2).

Reflexe

S žáky/žákyněmi provedeme reflexi celého procesu psaní eseje, zeptáme se na to, co jim připadalo jako lehký úkol a co jako těžký úkol. S čím si nevěděli rady, co jim naopak v psaní pomohlo.

Shrnutí

Příručka se zaměřuje na efektivní výuku psaní různých slohových útvarů na střední škole s ohledem na potřeby heterogenních tříd. Poskytuje konkrétní metodické postupy, které vyučujícím usnadní přípravu žáků/žákyň na maturitní zkoušku. Důraz je kladen na jasné strukturování textu, rozvoj jazykových dovedností a praktické aktivity, které studentům pomohají osvojit si různé typy psaní – od vypravování přes esej až po formální dopis.

Text navíc zahrnuje příklady struktur útvarů, vzorové texty a tipy k psaní, které pomáhají studentům lépe porozumět požadavkům jednotlivých útvarů. Cílem příručky je poskytnout vyučujícím nástroje, které jim umožní rozvíjet u žáků/žákyň nejen schopnost uspět u maturity, ale také dovednosti důležité pro jejich další studium i život.

Zdroje

<https://authorkwilliams.com/2018/09/misconceptions-about-creative-writing/>
OpenAI. (2024). ChatGPT-4[*Large language model*]. <https://chat.openai.com/chat>

Od nápadu k textu

Průvodce výukou psaní textů na střední škole

Markéta Slezáková, Kamila Etchegoyen Rosolová,
Vilma Vašáková, Michaela Bečková,
Petra Honzáková a kol.

Vydal Národní pedagogický institut České republiky,
Senovážné náměstí 25, Praha 1 v roce 2024
První vydání

Redakce: Petra Honzáková, Markéta Slezáková
Jazykové korektury: Petra Honzáková
Fotografie na obálce: pexels.com, Cottonbro studio
Grafická úprava a sazba: Jana Štěpánová, www.red-green-blue.eu

ISBN